

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Adaptace žáka 1.třídy na školní prostředí

Barbora Doubravová

Olomouc 2024

Vedoucí práce: prof. PhDr. Eva ŠMELOVÁ, Ph.D.

Čestné prohlášení: „Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Adaptace žáka 1.třídy na školní prostředí vypracovala samostatně a uvedla v ní všechny zdroje a literaturu.“

V Olomouci dne: 18.4.2024

Podpis: Barbora Doubravová

Poděkování:

Tímto bych chtěla poděkovat své vedoucí diplomové práce prof. PhDr. Evě Šmelové, Ph.D., za odborné vedení, trpělivost, vstřícnost a cenné rady při zpracování této diplomové práce. Dále chci poděkovat učitelům a rodičům, kteří se podíleli na výzkumné části mé práce. Poděkování patří také mé rodině a přátelům, kteří mi vždy byli velkou oporou.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Barbora Doubravová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	prof. PhDr. Eva Šmelová. Ph.D.
Rok obhajoby:	2023/2024

Název práce:	Adaptace žáka 1.třídy na školní prostředí
Název v angličtině:	Adaptation of the pupil in the first class on the school environment
Anotace práce:	Diplomová práce se zaměřuje na téma adaptace žáka 1.třídy na školní prostředí. Práce zahrnuje počátky školního vzdělávání dítěte, což se orientuje na různé role (role žáka, učitele, spolužáků, rodičů, sourozenců) a rovněž na spolupráci mezi rodinnou a školou. Dále je zde zmíněno předškolní vzdělávání a školní zralost a připravenost. V empirické části práce je analyzováno výzkumné šetření s cílem zjistit, jak učitelé a rodiče hodnotí a vnímají adaptaci dítěte na nové školní prostředí z hlediska stanovených klíčových kompetencí z RVP PV.
Klíčová slova:	Dítě mladšího školního věku, adaptace žáka, rodina, škola, školní připravenost, nástup do školy, spolupráce, motivace

Anotace v angličtině:	The diploma thesis focuses on the topic of adaptation of a 1st grade pupil to the school environment. The thesis covers the child's early schooling, which focuses on different roles (the roles of the pupil, teacher, classmates, parents, siblings) as well as the cooperation between the family and the school. Preschool education and school maturity and readiness are also mentioned. In the empirical part of the thesis, a research investigation is analysed to find out how teachers and parents evaluate and perceive the child's adaptation to the new school environment in terms of the identified key competences from the RVP PV.
Klíčová slova v angličtině:	Young school-age child, student adaptation, family, school, school readiness, school entry, cooperation, motivation
Přílohy vázané v práci:	1 Příloha vázaná v práci Příloha 1 Systém cílů předškolního vzdělávání
Rozsah práce:	66 stran
Jazyk práce:	Český jazyk

Obsah

ÚVOD.....	8
I. Teoretická část.....	9
1 POČÁTKY ŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ DÍTĚTE.....	10
1.1 ROLE ŽÁKA	11
1.2 ROLE UČITELE.....	12
1.3 SPOLUŽÁCI	13
1.4 RODIČE	15
1.5 ROZPAD RODINY	16
1.6 SPOLUPRÁCE RODINY A ŠKOLY	16
1.7 SOUROZENCI.....	18
2 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁNÍ	20
2.1 KLÍČOVÉ KOMPETENCE A JEJICH FUNKCE V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ.....	21
2.2 MATEŘSKÁ ŠKOLA A JEJÍ DŮLEŽITOST K ÚSPĚŠNÉ ADAPTACI V 1.TŘÍDĚ.....	25
2.3 UČITELKA MATEŘSKÉ ŠKOLY	26
3 ŠKOLNÍ ZRALOST A PŘIPRAVENOST	28
3.1 TĚLESNÝ VÝVOJ A ZDRAVOTNÍ STAV	30
3.2 KOGNITIVNÍ FUNKCE.....	32
3.2.1 VIZUOMOTORIKA, GRAFOMOTORIKA	32
3.2.2 ŘEČ.....	33
3.2.3 SLUCHOVÉ VNÍMÁNÍ	33
3.2.4 ZRAKOVÉ VNÍMÁNÍ.....	34
3.2.5 VNÍMÁNÍ PROSTORU	34
3.2.6 VNÍMÁNÍ ČASU.....	35
3.2.7 ZÁKLADNÍ MATEMATICKÉ PŘEDSTAVY	35
3.3 PRACOVNÍ ZRALOST.....	36
3.4 EMOČNÍ A SOCIÁLNÍ ZRALOST.....	37
II. Empirická část.....	39
4 METODOLOGIE A VÝCHODISKA VÝZKUMU	40
4.1.1 CÍL VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	40
4.1.2 VYUŽITÁ METODA PRÁCE	40
4.1.3 CHARAKTERISTIKA RESPONDENTŮ.....	40
4.1.4 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKŮ	41

5	INTERPRETACE A HODNOCENÍ NALEZENÝCH VÝSLEDKŮ PRŮZKUMU	42
5.1	SHRNUTÍ A DISKUSE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	59
	ZÁVĚR.....	61
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	63
	SEZNAM PŘÍLOH.....	66

Úvod

Adaptace dětí a jejich nástup do 1. třídy základního vzdělávání je dosud aktuálním tématem. Jak řekl Jan Amos Komenský „Na dobrém počátku všechno záleží.“ Vzhledem k celoživotnímu vzdělávání je klíčové, jak se tento úvodní krok ve školním životě bude rozvíjet, ať už k pozitivnímu nebo negativnímu směru.

První školní den je pro „školáčka“ nezapomenutelným zážitkem, spojený s pocitem radosti a očekávání. Příprava dětí na tento důležitý moment vyžaduje jejich psychickou i fyzickou připravenost a schopnost dokázat se adaptovat na nové školní prostředí. Nástup do školy je velmi vzácný zlomový okamžik a nová životní etapa, která bude dítěti formovat jeho budoucnost. Vhodné prostředí ve škole, kvalitní příprava v mateřské škole a účast rodičů, může zřetelně pomoci dítěti dosáhnout úspěchu ve škole.

Cílem diplomové práce bylo zjistit, jak rodiče a učitelé pohlíží na adaptaci dítěte v novém školním prostředí. V teoretické části se zabýváme počátky školního vzdělávání, rolí účastníků vzdělávacího procesu, spolupráci mezi rodinou a školou, předškolním vzděláváním a významem mateřské školy a učitelky při přípravě dítěte na povinnou školní docházku. Dále se zaměřujeme na školní zralost a připravenost dítěte, včetně jeho tělesného a zdravotního stavu, kognitivních funkcí, pracovní, emoční a sociální zralosti.

Empirická část pomocí kvalitativního výzkumu zkoumá, jak rodiče a učitelé hodnotí adaptaci dítěte na nové školní prostředí. Pro sběr dat byla využita metoda on-line dotazníku, který byl určený pro učitele prvních tříd a rodičům dětí navštěvujících tento ročník. V závěru jsou prezentovány výsledky výzkumného šetření a navržena potřebná doporučení.

Diplomová práce představuje přínos pro budoucí učitele prvního stupně, rodičům budoucích prvňáčků a pedagogické praxi obecně.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Počátky školního vzdělávání dítěte

Samotný zápis do první třídy by měl být pro děti i rodiče nezapomenutelným zážitkem. Každý rodič by si měl na tento den udělat čas. Měl by se stát pro „školáčka“ dnem důležitým a slavnostním. Je možné zajít společně po zápisu do cukrárny na něco dobrého. Tam si vzájemně sdělit svoje dojmy a vytvořit tak pocity, na které se nezapomíná (Beníšková, 2007).

Pokud jsou v rodině nějaké problémy a starosti, měly by se odložit na později a dokázat dítěti utvořit ty nejkrásnější vzpomínky na tento den. Není to pouze školní událost, ale i rodinná. Tohoto dne se totiž ve většině případů účastní celá rodina včetně babičky a dědečka. Je zcela běžné, že si rodiče vezmou i fotoaparát, aby si tento den společně zdokumentovali a za pár let si ho mohli připomenout. Významný den je to i pro paní učitelku, která své nové žáky přivítá s radostí a „otevřenou náručí“ a dělá vše pro to, aby vytvořila velmi příjemnou atmosféru. Je velmi důležité, aby děti už od začátku cítily k paní učitelce důvěru, protože pro ně bude ve škole velkou autoritou a významnou osobností. To už záleží pouze na paní učitelce, zda očekávání svých žáků nezklame (Klégrová, 2003).

Jak děti zasednou poprvé do své lavice, tak v tento moment si opravdu uvědomují, že škola vážně začala. Aby měly pocit, že už jsou opravdoví školáci, tak na ně čeká na stole nějaká drobnost a pomůcka, kterou si mohou odnést domů. První den paní učitelka svým novým žákům pouze vysvětluje, co je bude v dalších dnech čekat, aby se na vše mohli řádně připravit. Detailní informace dostanou i rodiče, což zahrnuje obeznámení se školním režimem a informace o tom, co jejich dítě bude v následujících týdnech čekat (Klégrová, 2003).

Adaptace na školní režim není pouze výzva pro děti, ale také pro rodiče. Pro ně totiž také přichází mnoho změn. Rodiče většinou musí svoje pracovní povinnosti přizpůsobit školnímu režimu. S dítětem se do školy připravovat, kontrolovat úkoly a připravené pomůcky na další den a samozřejmě dítě nějakou dobu do školy doprovázet. Začátky bývají pro děti obvykle náročnější, a proto je klíčové, aby jim rodiče poskytovali správný příklad a dostatečnou motivaci. Pokud v tomto ohledu rodiče zklamou a nebudou na dítě dohlížet, tak mohou nastat různé problémy. Například, když žák na něco zapomene a rodiče to nekontrolují, může se poté dítě ve škole cítit velmi nepříjemně a mít obavy svěřit svůj problém paní učitelce. To může vyvolat pláč a úzkost. Je jasné a pochopitelné, že i rodiče mohou občas udělat chybu, protože se také snaží adaptovat na nový režim, ale důležitá je jejich snaha a trpělivost (Klégrová, 2003).

Zpočátku může být změna režimu pro dítě velmi náročná. Dítě se musí ve škole opravdu soustředit a dodržovat tempo s ostatními žáky. Tudíž je dost pravděpodobné, že po vyučování

může následovat velká únava a vyčerpání. S postupem času si každé dítě na tento režim zvykne, ale rodič musí na začátku školní docházky počítat i s možností, že si dítě doma bude muset alespoň na chvíli odpočinout, třeba i vyspat se a načerpat síly na další povinnosti (Klégrová, 2003).

Nástup do školy je velmi vzácný zlomový okamžik, který se s postupem času stává rituálem. Škola napomáhá k tomu, aby se dítě dokázalo začlenit do společnosti. Nikdy dříve se nesetkalo s povinnostmi. Dokonce ani mateřská škola na dítě nekladla takové velké nároky. Je to pro ně úplně něco nového. Ve škole se musí dodržovat pravidla vyučovacího procesu – 45minutové vyučovací hodiny, přestávky. Pokud nedokáže žák dodržovat pravidla, přichází domluva, se kterou se mnoho dětí dosud nesetkalo (Klindová, Rybárová 1972). Je to okamžik, kdy se dítě stává školákem, musí se samostatně rozhodovat, zodpovídat za svoje rozhodnutí a plnit požadavky a úkoly, které se od něho očekávají (Vágnerová, 1997).

1.1 Role žáka

Dle Vágnerové (2002) dítě vstupuje do role žáka nástupem do 1.třídy základní školy. S tím souvisí i to, že se u dítěte musí potlačit sebestředné chování, musí se dokázat odpoutat od své rodiny a také se více osamostatnit. Jak se žák ve škole chová je ovlivněno školním řádem. Pedagog musí dohlížet na to, zda dochází k jeho dodržování. Učitel nejenže dohlíží na správné chování žáka, ale musí také hodnotit jeho plnění úkolů ve škole podle určitých kritérií. To samozřejmě také ovlivňuje sociální pozici žáka. Kladné hodnocení zvyšuje sociální postavení, zatímco negativní hodnocení ho velmi snižuje. Role žáka přináší pravidla a velké zodpovědnosti, tudíž je dobrý vztah s učitelem klíčový pro zapojení dítěte do školního prostředí. Především u žáků mladšího školního věku je velmi důležité, aby je pedagog dokázal zaujmout a motivovat je k aktivitě, přičemž správná komunikace hraje hlavní roli.

I přesto, že většina dětí projevuje zájem o to stát se žákem, mnohdy nemají jasnou představu o tom, co toto nové postavení obnáší. Občas jsou děti lákány převážně vnějšími aspekty – školními potřebami, získáváním známek a touhou po tom být vnímán jako „velký“. Opravdová připravenost dítěte na školní docházku záleží v jeho schopnosti pochopit, jak získávat nové znalosti. To znamená, že má správně rozvinutý zájem o poznávání světa kolem sebe (Davydov, Petrovskij, 1979).

Kutálková (2005) tvrdí, že ne všechny děti se do školy těší naplno. Mnoho z nich má totiž v hlavě pochybnosti, zda to zvládnou a jak na to budou reagovat rodiče. Většina budoucích

prvňáčků si také utváří svůj pohled na tento nevyhnutelný krok podle toho, co slyší od svých vlastních sourozenců. Nástup do školy, je pro žáky obrovská změna. Učí se přemýšlet jiným způsobem a poznávají nové vyhlídky na svět, o kterých nikdy dřív nevěděli. Musí přijmout to, že už nejde o pouhou hru, ale že přichází povinnosti a mnoho školního úsilí. Je to pro dítě velká a obtížná změna, protože nastávají zvýšené požadavky na správné chování a povinná práce, kterou žák vykonávat nechce (Říčan, 2004). Musí se naučit spolupracovat a přijmout vedení od samotného učitele a respektovat, že učitel své žáky vnímá hromadně a jeho chování bude mnohostranné narozdíl od rodičů (Vágnerová, 1997).

Musí se myslet také na to, že pro děti, které nemají dobré sociální zázemí, může být škola novým klíčem k radosti. Může nahradit lhostejnost a nedostatky, které se v dané rodině vyskytují. Učitel by měl počítat s tím, že jsou také rodiny, kde se děti necítí bezpečně. Školu považují za místo, kde jsou vždy vyslyšeny a je jim nabídnutá případná pomoc (Říčan, 2004). V některých případech můžeme dokonce podotknout, že rodinu dítěti může částečně nahradit právě škola, která na něj může mít pozitivní vliv. Dodržují se zde pravidla, dítě se může svěřovat o svých osobních problémech a učitel s ním dostatečně a správně komunikuje. Dítě tráví čas v dobrém sociálním zázemí a s lidmi, které ho mají opravdu rádi (Šolcová, 2009).

Žáci v první třídě by už měli být schopni ovládat své chování. To znamená, že z velké části ovlivňují oni sami, jaké postavení k nim bude učitel mít. Musí se naučit dodržovat různá pravidla a plnit požadované úkoly. Dítě, které začalo chodit do školy se může ze začátku cítit nejistě, co se týče jeho jedinečnosti. Tu mu totiž vždy zajišťovali rodiče, protože pro ně bylo individuální a nejdůležitější. Žák by měl chápat, že i rodiče musí dodržovat daná pravidla a nemohou měnit školní řád, jak by se jim to zachtělo a hodilo pro prospěch jejich dítěte (Vágnerová, 1997).

Pro žáka je také velmi důležitý učitel, který by měl individuálně porozumět každému jedinci ze třídy a pomoci mu překonat jeho slabé stránky. Jeho úlohou je totiž podporovat rozvoj dovedností a schopností žáků v různých oblastech (Spock, Rothenberg, 1992).

1.2 Role učitele

Učitel je pro žáka nejdůležitější osobností především na počátku školní docházky. Stává se určitým „vzorem“ a pohlíží se na něj dosud nezaujatě. Musí se souhlasit s tím, že učitel na začátku školní docházky má velký vliv na to, jaký budou mít žáci postoj ke vzdělávání. Správný pedagog by měl mít k žákům pozitivní postoj, umět je vyslyšet a mít je opravdu rád. Práce

s dětmi by ho měla bavit a v neposlední řadě by měl myslet na to, že byl také kdysi dítětem (Kreisllová, 2008). Měl by být také obeznámen s veškerými novinkami ve vzdělávání (Nelešovská, 2005). Žáka podporovat a dávat mu dostatečně najevo, že je úspěšný a jeho výsledky jsou velmi zdařilé. Pokud se mu momentálně nedaří a má horší výsledky, vysvětlit, že je to zcela normální. Že mu důvěřuje a podporuje ho. Musí žákovi připomínat, že vždy má své místo ve třídě a může společně přispívat k utvoření dobrých vztahů. Žák se totiž poté cítí oceněný a důležitý (Šolcová, 2009).

Emocionální vyspělost učitele je velmi důležitá, protože neznamena, že učitel, který má hodně odborných znalostí, je kvalitní učitel. Je mnoho mladých pedagogů prvních tříd, kteří jsou pozitivnější než ti, co mají „léta praxe“. Už jen z toho důvodu, že si k žákům vytváří kladný vztah a snaží se pracovat sami na sobě. Učitel nesmí zapomínat na to, že do třídy musí vstupovat vždy s úsměvem, dobře naladěm a diskutovat s dětmi přátelsky. Měl by si dávat pozor na svůj emocionální stav, který může značně ovlivňovat chování jeho žáků. Musí si také dávat pozor na svoji náladovost, ponižování a zesměšňování. Žáky naučit spolupracovat, vyjadřovat své vlastní myšlenky a nabídnout jim adekvátní čas na předání svých vlastních zkušeností. V první třídě je velmi důležité, aby se rozšiřovali klíčové kompetence, které žákům ulehčují a zlepšují samotné učení. Učitel by měl dát žákům prostor pro hry, které by měly být v první třídě častou součástí výuky (Kreisllová, 2008). Nikdy by se neměl nechat rozhodit z nežádoucího chování žáků. Problémy se totiž dají řešit v klidu a rozumně. Měl by se dokázat vypořádat s tím, že i kvalitní učitel občas dělá chyby, které ale naopak vedou k ponaučení a dalšímu úspěchu. Neměl by učitelství brát pouze jako otravu a práci za „málo peněz“, ale o žáky mít opravdový zájem. Práce s nimi by ho měla bavit a naplňovat (Beníšková, 2007).

Zkrátka kvalitní a úspěšný učitel musí vést výuku, která je správně naplánovaná, organizovaná a vhodná pro žáky daného ročníku. Musí mít dostatečné znalosti o své profesi a o svůj obor se dobrovolně zajímat. Předávat své dovednosti a zkušenosti žákům a na hodiny být vždy kvalitně připraven. Měl by zvládnout ve třídě vytvořit pozitivní klima a vhodně komunikovat s ostatními partnery školy. Vhodně vystupovat a chovat se slušně. Měl by být schopný sebehodnocení a dokázat přijmout kritiku od svých kolegů (Dytrtová, 2009).

1.3 Spolužáci

Dítě musí počítat s tím, že ho spolužáci nebudou tolik tolerovat a ochraňovat, jak byl zvyklý u svých rodičů. Aby bylo schopné vytvářet vztahy musí být dostatečně zralé a nemělo

by vyžadovat velkou oporu od druhých lidí. Dítě, které se ve společnosti cítí neohroženě a bezpečně, mívá pozitivní sociální vnímání a dle toho má i kladné vystupování v kolektivu. Naopak dítě, které se cítí ohroženě, jak v rodině či kolektivu ve většině případů mívá negativní sociální vnímání a v kolektivu je jeho vystupování pasivní a v některých případech i negativní. Jaké bude mít vztahy se svými vrstevníky závisí na zkušenostech v rodině. Pokud má s rodiči špatné zkušenosti, tak od druhých nečeká nic dobrého. Jeho chování je většinou agresivní a ve většině případů nemá zájem s ostatními vytvářet vztahy. Nikdo se s ním nechce kamarádit a jeho špatné chování se stále zhoršuje. Ke zlepšení by pomohly pouze dobré zkušenosti, které bohužel nemá kde získat (Beaumatina, 2003).

Dítě se bude ve škole každý den setkávat s novými spolužáky a bude s nimi navzájem tvořit nový kolektiv. Jaké bude mít spolužáky si vybrat nemůže a jde v podstatě o štěstí, zda si s nimi bude rozumět nebo ne. Od rodičů je důležité, aby dítě učily to, že je zcela normální, že ne vždy si s každým porozumí. Vysvětlit mu, že je důležité, aby s ostatními dokázalo spolupracovat a nějakým způsobem vycházet (Beníšková, 2007).

Jsou děti, které nemají problém se do kolektivu lehce zapojit – jsou společenější, upovídaní a nemají problém navázat kontakt s cizími lidmi. Na druhou stranu tu máme i děti, které jsou rozvážnější a jen tak se do kontaktu s ostatními nehrnou. Ale i tyto děti s postupem času do kolektivu zapadnou, potřebují na to pouze více času a tolerance. Důležitou roli tady hraje učitel, protože on má velkou funkci v tom, aby dokázal kolektiv správně stmelit. Rodiče by měli dítě také podporovat, ale zároveň ho nenutit a tlačit do toho, aby se s někým hned na „sílu“ seznámil. Důležité je, aby se rodič ptal dítěte, jací spolužáci jsou, jak se jmenují a jaké mají zájmy. Jestli má pocit, že už si ve třídě našel kamaráda nebo jestli měl naopak s někým nějaký problém. Případně dítě začlenit do družiny, kde má možnost navázat další sociální vztahy s ostatními. Měli by dítěti dát také prostor, aby se se spolužáky mohl setkávat a trávit s nimi čas i mimo školu. I přesto, že například dojíždí a musí po škole spěchat na autobus, udělat kompromis a raději pro něj později přijet autem. Aktivita, které jsou mimo školu, žáky sblíží mnohem více. Je velmi důležité, aby i dítě, které dojíždí, mělo možnost trávit také se spolužáky svůj volný čas. Nabídnout, aby si spolužáky pozval domů a vymyslet jim nějaký program. Rodič musí myslet na to, že pokud se dítě bude ve třídě cítit osaměle a bez kamarádů, tak se mu tam nebude líbit a bude se trápit (Beníšková, 2007). Podstatné je, aby měl žák ve třídě alespoň jednoho kamaráda, kterému se může svěřit a říct mu své trápení či radosti (Klégrová, 2003).

Rodiče by měli naučit dítě, aby se ke svým spolužákům chovalo slušně a spravedlivě. Aby nikomu neublížovalo, ale zároveň umělo chránit samo sebe (Beníšková, 2007).

1.4 Rodiče

Pro dítě je důležité prostředí, ve kterém žije. Co je pro něj nejdůležitější je právě rodina. Rodiče mají na své dítě největší vliv, jelikož ho celý život vychovávají. Oni by měli být právě ti, co svoje dítě budou doprovázet a podporovat již od narození až k dospělosti (Krejčová, Kargerová 2003). Dítě si především na počátku školní docházky osvojuje pozici svých rodičů ke vzdělávání a škole. Tato pozice poukazuje na to, jak se dítě bude stavět ke škole. Jak moc dobře bude chtít pracovat, zapojovat se a snažit se být úspěšný. Dítě, které ve své rodině cítí pocit bezpečí je schopné navázat vztahy s ostatními lidmi zcela bez problému. Pokud tento pocit v rodině nemá, tak toho zřejmě schopné nebude (Brumariu a Kerns, 2022). Důležité je také zázemí, ve kterém jedinec vyrůstá – jeho pokoj, postel, hrací potřeby a další (Vágnerová, 2021).

Rodiče se musí snažit vést své dítě k tomu, aby školu bralo vážně a mělo snahu se zlepšovat. Protože když dítě uvidí, že rodiče mají ke škole špatný přístup a je podle nich k ničemu, bude na školu pohlížet stejně. Učení se mu bude zdát zbytečné a jako ztráta času. Bude vyhledávat jakékoliv jiné aktivity, jak už ve škole nebo mimo ni. Rodiče musí dítěti vysvětlit, že se jim někdy do práce taky nechce. Ale jelikož ví, že by z toho byl problém a následoval by trest, tak do práce prostě musí. Nejprve si udělají, co je nezbytné a až poté se mohou věnovat svým osobním záležitostem. Vysvětlit, že i přesto, že se jim momentálně úkoly dělat nechtějí tak musí, protože je to jejich povinnost. Rodiče nemohou být na dítě naštvaní za to, že se mu úkoly dělat zrovna nechtějí – je to úplně normální a přirozená věc. Zároveň musí dítě dokázat i pochválit za domácí úkoly a přípravu. Ocenit snahu a značné zlepšení. Zkusit ho i více namotivovat stylem „až si doděláš úkoly do školy, tak půjdeme na zmrzlinu (Beníšková, 2007).

Pokud dítě nebude mít dostatek spánku, bude ve škole neúspěšné. Hůře se mu bude pamatovat učivo a nebude schopné se soustředit. Proto je důležité, aby rodiče byli důslední a dělali vše pro to, aby dítě do školy chodilo dostatečně vyspané. Je dobré dodržovat nějaký rituál, jako je třeba čtení pohádky před spaním. Dítě ví, že potom co se pohádka dočte, musí jít spát. Rodiče by měli dbát také na to, aby jejich režim byl pravidelný. Když školák bude počítat s tím, co se kdy bude dít, nebude tolik unavený a lépe se zadaptuje na nový režim. Měli by mít na své dítě dostatek času. Když dítě přijde ze školy, aby mohlo povědět své zážitky, co se mu ve škole povedlo a co nového se naučil. Rodiče musí myslet na to, že za chvíli roky uběhnou a dítě už půjde raději ven se svými spolužáky, než aby trávil čas doma právě s nimi. Klíčové je vyhledávat společné aktivity, které bude bavit jak rodiče, tak i dítě. Čas strávený se svým dítětem by neměla být nutnost, ale potěšení (Beníšková, 2007).

Rodiče musí respektovat to, že se dítě na počátku školní docházky může začít chovat značně jinak – je to pro něj velká životní změna. Může být více náladový, protivný, či naopak mazlivý a bude od rodičů vyžadovat větší kontakt. Chce to pouze čas a trpělivost, dítě si na školu brzy zvykne a jeho chování se vrátí do normálu (Beníšková, 2007).

1.5 Rozpad rodiny

Pro dítě je velmi důležitá pevnost rodinného zázemí. Pokud se rodiče rozvádí, tak na dítě ve většině případů přichází velký psychosociální tlak. Pro dítě je to velká a nečekaná změna, která ovlivní jejich pohled k ostatním lidem ale i k sobě samým. Je to velké narušení dětského světa, který byl podle nich bezpečný a stálý. Předškolní děti na tuto situaci hledí egoisticky, nechápou pocity a pohled rodičů, tudíž vůbec nerozumí tomu, proč se vlastně rozvádí. Často z toho důvodu viní sebe. Že ony mohou za to, že se jejich rodiče rozvádí. Tatínek odešel určitě kvůli tomu, že se k němu chovaly špatně. Začnou mít úzkosti a obavy, že je opustí i maminka (Matějček, 1994).

S rozpadem rodiny může přijít i situace, kdy rodiče už nezvládají svoji rodičovskou roli (Vágnerová, 2021). Mohou mít mezi sebou spory, protože každý bude mít jiný a vlastní přístup k dítěti (Mills a Duck, 2000). Dítě se po rozvodu rodičů necítí už tolik bezpečně. Potřebuje cítit od rodičů mnohem víc darované lásky a pozornosti než kdy předtím. Jelikož to pro dítě je velmi nečekaná a traumatická situace, jeho chování se může do jisté míry změnit. V takových situacích si dítě často a naivně představuje vlastní řešení tohoto problému. Představuje si, že kdyby se tatínek vrátil zpět, bylo by to zase všechno bez problému. Nedokáže si přiznat, že vztah rodičů se doopravdy rozpadl, protože se svým tatínkem žádný problém nemá. Jelikož se ale jeho představy značně odlišují od reality, dochází k velkému zklamání dítěte (Vágnerová, 2021).

1.6 Spolupráce rodiny a školy

Učitel si přeje, aby jeho noví žáci byli pracovití a hodní. Důležité je také ale to, aby dokázal dobře spolupracovat a vycházet s jejich rodiči. Musí respektovat, že většina rodičů se chce zapojovat do různých školních aktivit. Chtějí být součástí toho, co je pro jejich dítě nové. Učitel a rodič by spolu neměli zápasit, ale spojit síly, které budou vést k samotnému úspěchu dítěte. Učitel bude velkou součástí života dítěte, tudíž i jeho rodiny. Rodiče se svým dítětem budou prožívat všechny školní zdary i nezdary. Školy, které umožňují rodičům spolupracovat,

pomáhají žákům k tomu, aby byly ve škole úspěšnější, spokojenější a pracovitější (Čačka, 2000). Aby byla práce s rodiči kvalitní, učitel musí rodičům nabízet možnost pro spolupráci. Podávat jim veškeré informace, komunikovat s nimi slušně a dávat jim dostatečně najevo, že rodina a škola je jeden tým (Čapek, 2013).

Pokud je mezi učitelem a rodičem nějaký konflikt, je vyloučeno, aby se do této situace zatahovali žáci (Kreislová, 2008). Když doma dítě vnímá od rodičů nevhodné poznámky, které jsou mířené na učitele a ponižují jeho autoritu, mohou jeho postoj k učiteli snadno ovlivnit. Žák učiteli už nebude tolik důvěřovat. Když nastane problém, nebude vědět na koho se má vlastně obrátit. Může nastat i to, že se žákovy výsledky budou ve škole zhoršovat a následně se v ní nebude cítit příjemně. Rodiče by se měli naučit řešit problémy s učitelem osobně a dítětem o takových věcech vůbec neříkat. Předědou tak tomu, aby to dítě neovlivnilo, nemělo to dopad na jeho prospěch a cítění ve škole (Beníšková, 2007).

Pokud má rodič s učitelem nějaké neshody, musí si řádně uvědomit z jakého důvodu. Každý má přece své silné a slabé stránky. Měl by se snažit na to dívat i z jiného úhlu, třeba mu učitel jenom nesedí jeho osobností a dítě je s jeho chováním a přístupem zcela spokojený. Důležité je tomu dát čas a prostor. Třeba s postupem času rodič učitele přijme a zjistí, že vlastně svoji práci dělá dobře. Je také možné, že se učitel změní a jeho chování dle názoru rodiče bude o něco lepší. Jestli problém s učitelem bude přetrvávat, tak si osobně promluvit a říct učiteli jaké konkrétní věci rodiči vadí. Všechno je to přece o komunikaci a pokud ani to nepomůže, tak to později řešit s vedením školy (Beníšková, 2007).

Učitelé by měli být rádi, že se rodiče chtějí zapojovat do školního dění a následně dobrovolně pomáhat a spolupracovat. Někteří učitelé ale preferují, když se rodiče raději do ničeho „nepletou“. Doufají, že na třídní schůzky rodiče nepřijdou a nebudou s nimi muset komunikovat. To je přesný příklad toho, že učitelé ve škole chtějí mít jenom poctivé a pracovité žáky, ale sami o ně nejeví žádný zájem a pro zlepšení jejich chování nedělají vůbec nic (Štech, 2000).

První třídní schůzky by měly být jak pro rodiče, tak i učitele velmi významné. Pokud se nesetkali už dříve, bude to jejich první společné setkání. To, aby se učitel s rodičem potkal osobně je velmi důležité. Rodiče by měli být rádi, co nového se o svém dítěti na třídních schůzkách dozví. Učitel by se měl snažit schůzku vést mile a uvolněně. Pokud bude chtít žáky probírat s rodiči osobně, tak je to také určitě na místě. Bude mít alespoň větší možnost rodiče více poznat. Je podstatné, aby učitel závažné věci, které se týkají konkrétního žáka, řešil s rodiči individuálně, nikoli veřejně. Měl by si ale dávat pozor na to, že rodiče občas neúspěch dítěte

neberou dobře. Může dojít k nedorozumění, které mezi nimi může vytvořit rozruch. Proto je důležité, aby učitel rodiče více poznal. Poté bude vědět, jakým způsobem s nimi komunikovat a na co si dávat větší pozor, aby nedošlo ke zbytečnému problému a nepochopení (Klégrová, 2003).

Pokud je potřeba, tak organizovat individuální schůzky s rodiči i během školního roku. Důležité je si vynahradiť dostatek času, aby bylo možné probrat všechno a pořádně. Může se totiž stát, že pokud nebude dostatek času a rodičům ne všechno učitel řádně vysvětlí, mohou mít pocit, že je jejich výchova špatná a místo potřeby ke spolupráci se školou vznikne nechuť (Klégrová, 2003).

Je nevhodné řešit problémy mezi dveřmi, pozvat rodiče do kabinetu, kde je klid a mají dostatečný čas sami na sebe. Určitě je lepší, když se na schůzku dostaví oba rodiče, aby nedošlo ke křivým informacím. Pokud rodiče učitele pochopí, mohou navzájem spolupracovat a daný problém řešit společně. Rodiče mohou být často v šoku z toho, jak se jejich dítě ve škole chová. Může se stát, že žák má jiné chování doma než ve škole, kde je kolem něho spousta jiných lidí. Učitel musí myslet na to, že rodiče jsou dospělí a nemůže s nimi mluvit jako s jeho žáky. Nemůže je poučovat o tom, jak své dítě vychovávat. Je přece jasné, že každý rodič chce pro své dítě jen to nejlepší, jen na to může pohlížet jinak než samotný učitel. Učitel by rodiče nikdy neměl školit, ale řešit pouze problémy, které se vztahují ke vzdělávací činnosti dítěte (Klégrová, 2003).

1.7 Sourozenci

Vazba mezi sourozenci je velmi důležitá. Dítě se od svého sourozence může mnoho naučit a získat díky němu více zkušeností. Dítě od svého sourozence může pochyťit různé reakce, vyjadřování, názory a celkově sourozenec může značně ovlivnit chování toho druhého. V sourozeneckých vztazích bývá častý problém, že spolu „bojují“ o rodičovskou pozornost. Někdy si mohou závidět, že jeden dostal více dárečků než ten druhý. Na druhou stranu, když má dítě nějaký problém tak se většinou na svého sourozence může spolehnout. Ten ho vyslechne, nabídne mu svoji pomocnou ruku a předá mu vlastní zkušenosti a rady. I přesto, že někdy mají mezi sebou „rozbroje“, tak se spolu musí naučit vycházet. Tráví společně hodně času, ve většině případech spolu sdílí i pokoj. Velký vliv na jejich vztah mají rodiče. Pokud se rodič chová jinak k jednomu než k druhému, tak to nikdy nebude dělat dobrotu. Proto by měli být rodiče vždy spravedliví a chovat se k nim stejně. Sourozenci se navzájem od sebe učí. Díky

konfliktům mezi sebou, se dítě naučí řešit různé situace, které ho už ve škole nemusí tolik překvapit. Pokud se k sobě rodiče chovají hezky, jejich děti mají mezi sebou také hezčí vztah. Děti už v předškolním věku přebírají vše, co dělají jejich nejbližší osoby (Vágnerová, 2021).

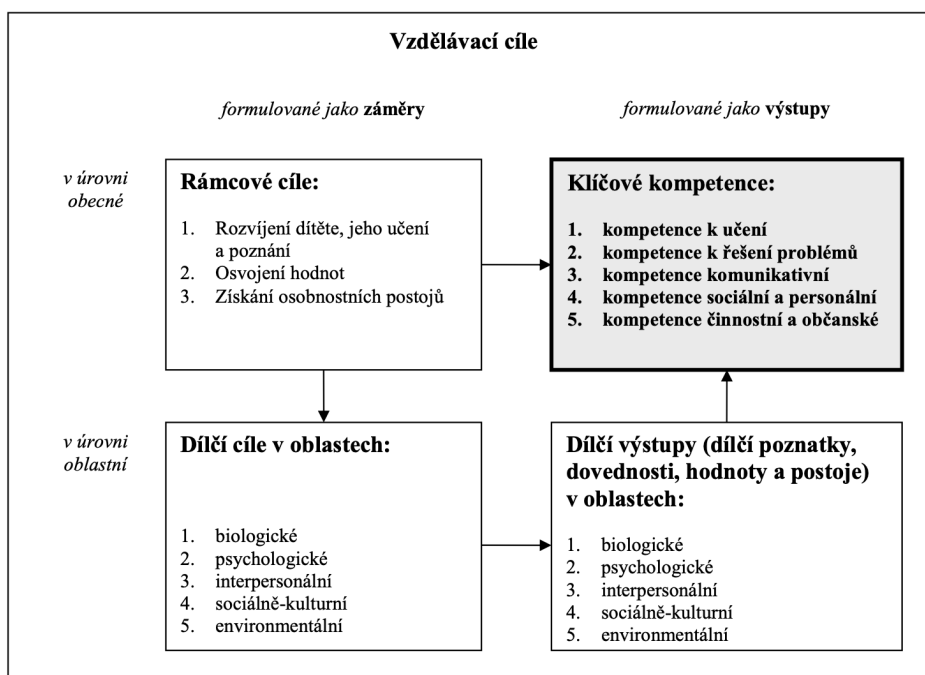
2 Předškolní vzdělání

Předškolní vzdělávání je začátkem vzdělávacího procesu a je velmi důležité, protože se již zde rozvíjí klíčové kompetence pro další učení. Dle RVP PV (2021) je cílem předškolního vzdělávání věnovat dětem sugestivní prostředí, které doplňuje rodinnou výchovu. Podporuje se zde aktivní učení, respektují se potřeby každého jedince, nabízí se pomoc a také se podporuje individuální rozvoj jedince. Předškolní vzdělávání dítěti nabízí obohacení jeho denního programu a zajišťuje mu odbornou péči během předškolních let. Snaží se, aby pro dítě čas strávený v mateřské škole byl vždy radostný. Má za úkol dítě naučit zvládat nastávající životní a vzdělávací výzvy, porozumět okolnímu světu a motivovat ho k dalšímu učení.

Mateřské školy zajišťují předškolní vzdělávání. Jsou buď státní nebo soukromé a jsou určeny pro děti od 2 až 6 let. Od školního roku 2017/2018 je daná povinnost předškolního vzdělání pro ty děti, které již dosáhly pěti let (Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon, §34).

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání rozděluje cíle předškolního vzdělávání do čtyř kategorií, které se navzájem prolínají a jsou propojeny (ukázka obrázek 1):

- *rámcové cíle* – vyjadřující univerzální záměry předškolního vzdělávání
- *klíčové kompetence* – představují výstupy, resp. obecnější způsobilosti, dosažitelné v předškolním vzdělávání
- *dílčí cíle* – vyjadřují konkrétní záměry příslušející té které vzdělávací oblasti
- *dílčí výstupy* – dílčí poznatky, dovednosti, postoje a hodnoty, které dílčím cílům odpovídají (RVP PV, 2021, s. 9).

Příloha 1 Systém cílů předškolního vzdělávání (RVP PV, 2021)

2.1 Klíčové kompetence a jejich funkce v předškolním vzdělávání

Klíčové kompetence zahrnují schopnosti, vědomosti, hodnoty a postoje určitého jedince. Jsou velmi důležité pro seberozvoj a pro to, aby se dotyčný dokázal prosadit ve společnosti. Klíčové kompetence se formují a rozšiřují zejména pomocí aktivit a činností, které dítě provádí ve školním prostředí. Neustálé učení v průběhu celého života podporuje jejich rozvoj. Jsou všeobecné a nejsou omezené na vyučovací předměty (Průcha, Walterová, Mareš 2009).

Dítě, které se vzdělává, získává ze začátku základní kompetence, které se postupem času rozšiřují a prohlubují. Kompetence postupně získávají nové hodnoty, které posilují jejich přínos v životě a v následujícím vzdělávání. Již u dětí v předškolním věku dochází k utváření propojených klíčových kompetencí, pokračuje to v průběhu základního vzdělávání a rozvíjí se postupně v průběhu dalších fází života. Je to proces, který trvá dlouhodobě a pokračuje prakticky celý život (Smolíková, 2005).

RVP definují určitou formu a hodnotu kompetencí, které by měly být dosaženy v konkrétních fázích vzdělávání. Upřesňují specifickou úroveň dovedností, vědomostí, postojů a hodnot, ke kterým by mělo dítě v průběhu vzdělávání a díky učení dojít a zároveň formulují k jakému vzdělávacímu pokroku by se mělo dítě dostat. RVP PV formuluje určitou úroveň klíčových kompetencí ve formě očekávaných výstupů. Tyto kompetence znázorňují jednu ze

základních oblastí cílů v předškolním vzdělávání. Úroveň těchto kompetencí se odráží, jak se předškolní vzdělávání účastní na připravenosti dítěte na celoživotní učení již před nástupem do první třídy. Kompetence tedy sdělují předpokládaný vzdělávací přínos mateřské školy a udělují jednoznačnou představu o cílech a směru předškolního vzdělání a zda se může začít se základním vzděláním (RVP PV, 2021).

Pro dítě předškolního věku se předpokládá, že může dosáhnout klíčových kompetencí v této úrovni:

Kompetence k učení

dítě ukončující předškolní vzdělávání

- *soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, všímá si souvislostí, experimentuje a užívá při tom jednoduchých pojmů, znaků a symbolů*
- *uplatňuje získanou zkušenost v praktických situacích a v dalším učení*
- *má elementární poznatky o světě lidí, kultury, přírody i techniky, který dítě obklopuje, o jeho rozmanitostech a proměnách: orientuje se v řádu a dění v prostředí, ve kterém žije*
- *klade otázky a hledá na ně odpovědi, aktivně si všímá, co se kolem něho děje: chce porozumět věcem, jevům a dějům, které kolem sebe vidí: poznává že se může mnohému naučit, raduje se z toho, co samo dokázalo a zvládlo*
- *se učí nejen spontánně, ale i vědomě, vyvine úsilí, soustředí se na činnost a záměrně si zapamatuje: při zadané práci dokončí, co započalo: dovede postupovat podle instrukcí a pokynů, je schopno dobrat se k výsledkům*
- *odhaduje své síly, učí se hodnotit svoje osobní pokroky i oceňovat výkon druhých*
- *se učí s chutí, pokud se mu dostává uznání a ocenění (RVP PV, 2021, s. 11).*

Kompetence k řešení problému

dítě ukončující předškolní vzdělávání

- *si všímá dění i problémů v bezprostředním okolí: přirozenou motivací k řešení dalších problémů a situací je pro něj pozitivní odezva na aktivní zájem*
- *řeší problém, na které stačí: známé a opakující se situace se snaží řešit samostatně (na základě nápodoby či opakování), náročnější s oporou a pomocí dospělého*

- *řeší problémy na základě bezprostřední zkušenosti: postupuje cestou pokusu a omylu, zkouší, experimentuje: spontánně vymýšlí nová řešení problému a situací: hledá různé možnosti a varianty (má vlastní, originální nápady): využívá při tom dosavadní zkušenosti, fantazii a představivost*
- *užívá při řešení myšlenkových i praktických problémů logických, matematických i empirických postupů: pochopí jednoduché algoritmy řešení různých úloh a situací a využívá je v dalších situacích*
- *zpřesňuje si početní představy, užívá číselných a matematických pojmů, vnímá elementární matematické souvislosti*
- *rozlišuje řešení, která jsou funkční (vedoucí k cíli), a řešení, která funkční nejsou: dokáže mezi nimi volit*
- *chápe, že vyhýbat se řešení problémů nevede k cíli, ale že jejich včasné a uvážlivé řešení je naopak výhodou: uvědomuje si, že svou aktivitou a iniciativou může situaci ovlivnit*
- *se nebojí chybovat, pokud nachází pozitivní ocenění nejen za úspěch, ale také za snahu (MŠMT, 2021, s. 11,12).*

Komunikativní kompetence

dítě ukončující předškolní vzdělávání

- *ovládá řeč, hovoří ve vhodně formulovaných větách, samostatně vyjadřuje své myšlenky, sdělení, otázky i odpovědi, rozumí slyšenému, slovně reaguje a vede smysluplný dialog*
- *se dokáže vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity a nálady různými prostředky (řečovými, výtvarnými, hudebními, dramatickými apod.)*
- *se domlouvá gesty i slovy, rozlišuje některé symboly, rozumí jejich významu i funkci*
- *komunikuje v běžných situacích bez zábran a ostychu s dětmi i dospělými: chápe, že být komunikativní, vstřícné, iniciativní a aktivní je výhodou*
- *ovládá dovednosti předcházející čtení a psaní*
- *průběžně rozšiřuje svou slovní zásobu a aktivně ji používá k dokonalejší komunikaci s okolím*

- *dovede využít informativní a komunikativní prostředky, se kterými se běžně setkává (knížky, encyklopedie, počítač, audiovizuální technika, telefon)*
- *ví, že lidé se dorozumívají i jinými jazyky a že je možno se jim naučit: má vytvořeny elementární předpoklady k učení a cizímu jazyku (RVP PV, 2021, s.12).*

Sociální a personální kompetence

dítě ukončující předškolní vzdělávání

- *samostatně rozhoduje o svých činnostech: umí si vytvořit svůj názor a vyjádřit jej*
- *si uvědomuje, že za sebe i své jednání odpovídá a nese důsledky*
- *projevuje dětským způsobem citlivost a ohleduplnost k druhým, pomoc slabším, rozpozná nevhodné chování: vnímá nespravedlnost, ubližování, agresivitu a lhostejnost*
- *se dokáže ve skupině prosadit, ale i podřídít, při společných činnostech a domlouvá a spolupracuje: v běžných situacích uplatňuje základní společenské návyky a pravidla společenského styku: je schopné respektovat druhé, vyjednávat, přijímat a uzavírat kompromisy*
- *napodobuje modely prosociálního chování a mezilidských vztahů, které nachází ve svém okolí*
- *se spolupodílí na společných rozhodnutích: přijímá vyjasněné a zdůvodněné povinnosti: dodržuje dohodnutá a pochopená pravidla a přizpůsobuje se jim*
- *se chová při setkání s neznámými lidmi či v neznámých situacích obezřetně: nevhodné chování i komunikace, která mu je nepříjemná, umí odmítnout*
- *je schopno chápat, že lidé se různí, a umí být tolerantní k jejich odlišnostem a jedinečnostem*
- *chápe, že nespravedlnost, ubližování, ponižování, lhostejnost, agresivita a násilí se nevyplácí a že vzniklé konflikty je lépe řešit dohodou: dokáže se bránit projevům násilí jiného dítěte, ponižování a ubližování (MŠMT, 2021, s.12).*

Činnosti a občanské kompetence

dítě ukončující předškolní vzdělávání

- *se učí svoje činnosti a hry plánovat, organizovat, řídit a vyhodnocovat*

- dokáže rozpoznat a využívat vlastní silné stránky, poznávat svoje slabé stránky
- odhaduje rizika svých nápadů, jde za svým záměrem, ale také dokáže měnit cesty a přizpůsobovat se daným okolnostem
- chápe, že se může o tom, co udělá, rozhodovat svobodně, ale že za svá rozhodnutí také odpovídá
- má smysl pro povinnost ve hře, práci i učení: k úkolům a povinnostem přistupuje odpovědně: váží si práce a úsilí druhých
- se zajímá o druhé i o to, co se kolem děje: je otevřený aktuálnímu dění
- chápe, že zájem o to, co se kolem děje, činorodost, pracovitost a podnikavost jsou přínosem a že naopak lhostejnost, nevšímavost, pohodlnost a nízká aktivita mají svoje nepříznivé důsledky
- má základní dětskou představu o tom, co je v souladu se základními lidskými hodnotami a normami i co je s nimi v rozporu, a snaží se podle toho chovat
- spoluvytváří pravidla společného soužití mezi vrstevníky, rozumí jejich smyslu a chápe potřebu je zachovávat
- si uvědomuje svá práva i práva druhých, učí se je hájit a respektovat: chápe, že všichni lidé mají stejnou hodnotu
- ví, že není jedno, v jakém prostředí žije, uvědomuje si, že se svým chováním na něm podílí a že je může ovlivnit
- dbá na osobní zdraví a bezpečí svoje i druhých, chová se odpovědně s ohledem na zdravé a bezpečné okolní prostředí (přírodní i společenské) (RVP PV, 2021, s.13).

Tento soubor klíčových kompetencí učitelům napomáhá k tomu, aby si ujasnili jasný cíl a směr jejich výuky. Mateřská škola se snaží připravit dítě na celoživotní učení již před povinnou školní docházkou a dítě by mělo na konci předškolního vzdělání dosáhnout této úrovně dovedností, které mu pomáhají při vstupu do 1. třídy (RVP PV, 2021).

2.2 Mateřská škola a její důležitost k úspěšné adaptaci v 1.třídě

Mateřské školy jsou chápány jako podpora rodinné výchovy. Napomáhají dítěti při sociální integraci a přizpůsobování se rozmanitosti kulturního a sociálního pozadí rodin.

Předškolní vzdělávání v mateřské škole dětem poskytuje základy pro jejich další vývoj a růst a připravuje je na povinné školní vzdělání prostřednictvím metod, které odpovídají jejich věku a individuálním potřebám jedince (Jůva, 2001).

Dle Vágnerové (2012) mateřská škola dítěti předává zkušenosti, které mu napomáhají k tomu, aby jeho nástup do první třídy byl mnohem jednodušší. Neklade se zde na dítě obrovský nátlak, co se týče jeho výkonu a má dostatek času na to se na nové prostředí adaptovat. Musí se počítat s tím, že i na mateřskou školu se dítě může dlouhodobě adaptovat. Je zcela individuální, jak dlouho si bude dítě na cizí prostředí zvykat. Souvisí s tím i odloučení od rodiny, jiný řád, dodržování pravidel a dokázat přijmout jinou dospělou autoritu, než jsou samotní rodiče.

Již v mateřské škole je dítě začleněno do skupiny cizích dětí. Nejprve si svoji pozici v kolektivu musí vybudovat i přesto, že se paní učitelky snaží kolektiv dětí stmelovat. Již zde dochází k obavám, že dítě nezapadne do kolektivu a ostatní ho budou přehlížet. Na druhou stranu si dítě může najít nové kamarády s kterými si může sdělovat vlastní zážitky a zkušenosti. Více, než většina předškolních dětí mají velký zájem navazovat nové vztahy s cizími dětmi a podílet se s nimi na různých činnostech. Neznámé děti se mnohem lépe přijímají než cizí dospělí, jelikož nezbuzují pocit ohrožení (Matějček, 2003).

V mnoha rodinách jsou různé krize, kterých se dítě musí bohužel účastnit. Rodina také nemusí být vždy plně funkční a její fungování není zcela ideální. Pro tyto děti je mateřská škola velkým přínosem. Poskytuje mu příjemné prostředí, kde se dítě cítí přijímáno. Dokáže si zde odpočinout a zapomenout na problémy, které se v rodině momentálně řeší. Dítě, které má od rodičů nastavené zvláštní návyky a zásady může v mateřské škole poznat i jiná pravidla chování ve společnosti a zvyklosti v kultuře. V mnoha případech se mateřská škola může považovat za místo nápravné rodinné výchovy (Matějček, 2003).

Mateřská škola se odlišuje od běžné rodiny, jelikož dítěti poskytuje nové poznatky z oblasti pedagogiky a psychologie. Její silnou stránkou je dovednost vést děti ke správnému chování při jídle, jak manipulovat s různými hračkami, k hygienickým návykům a dalším schopnostem jako je oblékání, udržování pořádku apod. Kromě toho také děti učí, jak pracovat s různými psacími a výtvarnými potřebami a připravuje děti na školu (Matějček, 2013).

2.3 Učitelka mateřské školy

Paní učitelka v mateřské škole je pro děti velkým vzorem a tím pádem značně ovlivňuje jejich vývoj osobnosti. Je pro ně v podstatě taková „druhá maminka“. Vzorem už nejsou pouze

jejich vlastní rodiče, ale i samotná učitelka. V předškolním věku se děti učí nápodobou, tudíž ji ve všem napodobují a zcela všechno po ní opakují – její názory, postoje, vyjadřování a chování. Proto je velmi důležité, aby pro ně byla vhodným příkladem, vedla děti správnou cestou ke vzdělání a měla vždy správné chování. Ať už má učitelka na dítě vliv špatný nebo dobrý, pokaždé se to na dítěti postupem času projeví. Proto je důležité, aby se každá učitelka zamyslela sama nad sebou, nad svým chováním, osobnosti a stala se pro předškolní děti ještě lepším vzorem než kdy předtím (Holeček, 2014).

Učitelka v mateřské škole tráví s dítětem mnoho času. Chování dítěte pozoruje i v momentě, kdy ji dítě nevnímá. Ona dětem čte a pozoruje, kdo ji věčně neposlouchá, ona vybírá výkresy od všech dětí a posuzuje, zda by jim psaní v 1. třídě nedělalo problém. Učitelka v mateřské škole je osoba, na kterou bychom neměli zapomínat. Pokud má podezření, že dítě není zralé na povinnou školní docházku, tak je potřeba se nad tím pozastavit a začít o tom opravdu přemýšlet (Verecká, 2002).

3 Školní zralost a připravenost

Školní zralost znamená, že dítě je připravené vstoupit do první třídy a zvládne se bez obtíží účastnit výchovně vzdělávacího procesu (Bednářová, 2022). *Kromě pojmu školní zralost začala zejména pedagogická veřejnost používat termín školní připravenost. Ta v podstatě zahrnuje kompetence v oblasti kognitivní, emocionálně – sociální, pracovní a somatické, které dítě nabyvá a rozvíjí učním, sociální zkušeností (zejména v MŠ)* (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 2).

Mezi předškolním a školním obdobím jsou velké rozdíly. Ve školním období má dítě mnohem více povinností a jsou na něj kladené mnohem větší nároky. Učitel nabízí žákům ze začátku prostor, aby si na školu zvykli a adaptovali se. Později už ale očekává, že žáci budou pracovat dle požadovaného tempa. Pokud dítě není na školu dostatečně zralé, tak tyto nároky nezvládne. Toto selhání potom způsobuje velké problémy. Nebude se cítit dobře, bude neúspěšné a nešťastné (Klégrová, 2003).

Jeho výkony budou horší než výkony spolužáků, kteří jsou na školní docházku dostatečně připraveni. Pro dítě je to zbytečné trápení a námaha. V tomto případě je nejlepší řešení odklad povinné školní docházky. Školní zralost by se měla zjišťovat právě u všech dětí, u nichž jsou zjištěny pochybnosti s připraveností na nástup do první třídy (Beníšková, 2007).

Dítě, které bude nastupovat do první třídy by mělo mít přehled o světě kolem sebe. Mělo by o sobě a svém okolí vědět základní informace – jméno a přímení, adresu svého bydliště a povolání jeho rodičů. Mělo by chápat základní pojmy, názvy zvířat, rostlin, profese a každodenní potřeby. Rozpoznat barvy a také by se mělo umět zorientovat v čase a prostoru. Poznat rozdíl mezi větší – menší, včera – dnes – zítra, nahoře – dole a další. Mělo by také správně vyslovovat slova. Když slova bude vyslovovat špatně, tak je dost pravděpodobné, že je bude i špatně psát. Pokud má dítě tyto problémy, tak je potřeba navštívit logopedii. Důležitá je také slovní zásoba – mělo by mít dostatečnou slovní zásobu, aby mohlo vyjádřit svoji potřebu. Nemělo by se bát zeptat, pokud nebude něčemu rozumět. Dítě by mělo být schopné určit, jakou rukou bude psát. Namalovat základní tvary jako je kruh, čtverec a trojúhelník. Dítě, které nastupuje do první třídy by mělo být zdravé a mělo by bez větších problémů zvládat požadované nároky (Beníšková, 2007).

Dítě, které je připravené na školní docházku by mělo být schopné zapadnout do kolektivu, respektovat učitele a mělo by těžit z výuky a sociálního prostředí, které mu škola poskytuje. Školní zralost se může projevovat i postupně, dle toho, jak dítě dokáže ovládat

vlastní chování a jaký bude mít přístup k samotnému učiteli. Na školní připravenost můžeme pohlížet ze dvou stran. Musíme totiž diferencovat připravenost na učení a připravenost se adaptovat na sociální prostředí školy. Připravenost na učení znamená, že žák je schopný plnit různé požadavky a nároky, které jsou požadovány ve výuce. Mělo by správně a bez problému rozumět učitelovým pokynům, vhodně komunikovat, udržet pozornost a dokázat kontrolovat své emoce a paměť. Sociální připravenost znamená, že se žák dokáže oddělit od rodičů, být schopný komunikovat s ostatními, zapojovat se do kolektivu a spolupracovat se svými spolužáky. Důležité je také to, aby se žák dokázal ovládat a vhodně se chovat při různých skupinových pracích (Vágnerová, 2021).

Dítě by se mělo zajímat o zjišťování nových věcí a učení brát jako pozitivní a naplňující. Pochopit ostatní a oni by měli chápat zase jeho. Žáci by spolu měli umět navzájem komunikovat. Sdělovat si své vlastní myšlenky, nápady, úvahy a dobrovolně spolupracovat (Bednářová, Šmardová, 2010).

Dítě by mělo být schopné dokončit úkoly i přesto, že jsou méně zábavné – nemělo by od povinností odcházet a odkládat je na jindy. Když dělá různé úkoly, tak by je nemělo odbýt, mělo by mu záležet na kvalitním výsledku. Nemůže se nechat snadno rozptýlit okolím, ale dokázat se soustředit na dané úkoly. Nemělo by mít pomalé tempo a úkoly plnit rychle a bez většího váhání. Rodiče by měli být schopni určit, zda je dítě dostatečně zralé na povinnou školní docházku. Je potřeba, aby svoje dítě doma pozorovali při různých domácích činnostech, které dítěti dávají. Případně pokud navštěvuje mateřskou školu, tak se mohou poradit s jeho paní učitelkou (Klégrová, 2003). Ta s dítětem tráví spoustu času, dlouhodobě pozoruje jeho vývoj a zná kulturní prostředí jeho rodiny. Má možnost pozorovat dítě v rozmanitých činnostech, tudíž má možnost nezkresleně posoudit jeho vývojovou úroveň, problémy ve společenské oblasti, emocionální výkyvy a celkové podmínky pro zahájení povinné školní docházky. Učitelka mateřské školy má v tomto ohledu velmi důležitý a ovlivňující hlas, tudíž je důležité, aby spolupracovala i s jinými odborníky (psychology, pracovníky pedagogicko-psychologické poradny, pediatry a s jinými vyučujícími). Mateřská škola připravuje dítě na zahájení povinné školní docházky. Podporuje výchovu rodiny a snaží se dítě zdokonalovat ve všech oblastech. Učitelka mateřské školy netrénuje s dítětem konkrétní dovednosti jako je čtení, psaní, počítání, ale zaměřuje se na pravidelnou podporu celkového rozvoje dítěte, která směřuje k dalšímu vzdělávání (Raabe, 2012).

Pro posuzování školní zralosti jsou nejdůležitější tyto oblasti: tělesný vývoj a zdravotní stav, úroveň vyspělosti poznávacích funkcí, úroveň přesnosti a úroveň zralosti osobnosti (Bednářová, Šmardová, 2010).

3.1 Tělesný vývoj a zdravotní stav

V této oblasti se posuzuje celkové zdraví dítěte, jeho výška, hmotnost a věk. Také dokončení 1. strukturální přeměny a zrání organismu dítěte, převážně centrální nervová soustava, která má vliv na další projevy (Šimíčková Čížková, 2010).

Postava dítěte se mění mezi pátým a sedmým rokem. Končetiny se protahují, trup se zužuje a velikost hlavy se zmenšuje. Tuto proměnu nazýváme jako období první vytáhlosti. Tuto přeměnu si můžeme ověřit pomocí „filipínské míry“, která zjišťuje, zda ve fyzickém vývoji dítěte došlo k protažení končetin. Považuje dítě za školsky zralé, pokud si dokáže ohnutou rukou přes vzpřímenou hlavu dosáhnout na boltec protějšího ucha (Kohoutek, 2006).

Dítěti začínají vypadávat mléčné zoubky a poté mu narostou zuby trvalé. Je to období kdy skoro každé dítě má bezzubý úsměv. Dochází ke změně tvaru čelisti, spodní části obličeje i tvaru rtů. Hrubá a jemná motorika se zlepšuje. Dítě má větší zájem o sportovní hry a aktivity, protože se zdokonalují velké svalové skupiny. Dítě je více vytrvalé, má mnohem více síly a jeho pohyby jsou rychlé a koordinovanější než kdy dříve (Šimíčková Čížková, 2008).

Dítě dokáže vykonávat a napodobovat různé aktivity se svými rodiči – běhat, plavat, lyžovat nebo jezdit na kole. Tyto aktivity určitě několik dětí zvládá již v předchozích letech. Pokud ne, tak v tomto období je ta nejvhodnější doba se je naučit. Mělo by být schopné si samo vyčistit zuby, obléknout se, zavázat si tkaničky a umět po sobě uklidit (Šulová, 2010).

Dítě si před šestým rokem určuje, zda bude psát pravou nebo levou rukou. Je hodně dětí, které jsou šikovné na obě ruce, ale jelikož je nácvik psaní velmi náročný a je velmi důležitá koordinace, tak nepřipadá v úvahu, aby dítě trénovalo psaní na obě ruce. Musí si určit jednu, která bude vedoucí. Většina dětí si ji vybírá přirozeně podle sebe, ale pokud ne, je potřeba se obrátit na specialistu v pedagogicko – psychologické poradně. Kromě hrubé motoriky se mnohem více zlepšuje i jemná motorika. Například u různých aktivit jako je třeba navlékání korálků, stříhání, modelování. U kreslení je vidět, že dítě zvládá přesnější a jemnější pohyby rukou i prstů. To potom napomáhá k dobrému ovládnutí psacích předmětů. Kolem šestého roku také dozrávají oči, které jsou při správné koordinaci důležité k procvičování čtení. Oči se

mohou při čtení volně pohybovat po řádku, dítě může správně číst text a postupně ho sledovat (Klégrová, 2003).

Organismus dítěte v první třídě je mnohem více odolný a dítě by mělo být méně nemocné. Lépe se umět vypořádat s nemocemi jako je nachlazení a rýma. Dokázat lépe přijmout větší tělesnou zátěž a pracovat se svými silami (Klégrová, 2003).

K tělesné zralosti dítěte se vyjadřují rodiče, učitelé MŠ, ale především pediatr během předškolních zdravotních prohlídek. Děvčata jsou většinou napřed a předbíhají chlapce ve svém vývoji. Jsou také méně biologicky i psychologicky křehké a méně zranitelné různými negativními vlivy. Proto je důležité, aby se braly v úvahu rozdíly pohlaví (Říčan, Krejčířová, 1997). Pokud dítě dosáhne věku 6 let neznamená, že je vhodně fyzicky zralé (Šimíčková Čížková, 2010).

Někdy se podceňuje a méně často přeceňuje význam faktorů ovlivňujících raný vývoj dítěte (zejména motoriky a potažmo i řeči): dále pak vliv některých somatických vad nebo chronických onemocnění pro školní způsobilost (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 2).

U některých dětí by bylo prospěšné, aby lékař při posuzování školní zralosti podal návrh na podrobnější vyšetření dítěte – psychologické, psychiatrické, neurologické nebo jiné odborné vyšetření. Tělesná vyspělost dítěte není hlavním ukazatelem zralosti, ale musíme ji brát také na vědomí. Pokud má dítě drobnější stavbu těla, může (ale nemusí) docházet k větší unavenosti a může být méně odolné vůči psychofyzické zátěži. Oproti svým spolužákům se může cítit velmi ohrožené a slabé, bát se a stát se terčem posměchu. Silnější a větší žáci se nad ním mohou povyšovat a být na něj agresivní. Pokud se u dítěte v průběhu těhotenství nebo při porodu objeví rizikové faktory, je potřeba zvážit zahájení školní docházky. Dítě, které je narozeno předčasně a má velmi nízkou porodní hmotnost může mít problémy s řečí a s vývojem motoriky. Může hrozit i problém s udržení pozornosti a poruchy učení. Stejně je potřeba pečlivě posuzovat důsledky tělesných a smyslových vad, chronické onemocnění na psychický stav a vývoj dítěte (pokud je nutné je možné požádat o pomoc odborného lékaře nebo speciálně-pedagogická centra). Pokud je dítě často nemocné, tak přicházejí také komplikace. Když se nemoc objevuje již na počátku školní docházky, dítě nemá možnost se postupně adaptovat na nové školní prostředí. Nemá takovou možnost navazovat nové vztahy a kamarádství, přichází únava a dítě se necítí ve své kůži. Pokud je dítě často nemocné, tak přichází o vysvětlení nové látky od samostatného učitele a její procvičování s dalšími spolužáky (Bednářová, Šmardová, 2010).

3.2 Kognitivní funkce

V kognitivní neboli v poznávací činnosti přichází výrazné změny v šesti letech dítěte. Dítě je schopné vnímat svět více realističtěji. V tomto období žák dokáže logicky přemýšlet nad určitými předměty a při různých činnostech (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Nezajímá ho už čtení pohádek o magii, ale přechází se na pohádky ze života zvířat a dětí. Dokáže najít spojitost mezi různými věcmi a poté vysvětlit, čím jsou odlišné a čím podobné. Dítě pomaličku zvládá z celostního zvuku slova rozeznat počáteční, koncovou hlásku a s postupem času zvládne i rozložit a složit jednodušší slabiku. To, jak se dítěti vyvíjí vnímání, můžeme pozorovat zejména při kreslení postavy – čím více toho o dané osobě ví, tím více je schopné nakreslit. Postupně jsou tahy přesnější a více odpovídají účelu při kresbě. Když dítě dělá pokroky v kresebné oblasti, nezlepšuje se jen jeho vnímání, ale také grafomotorická obratnost (Klégrová, 2003).

3.2.1 Vizuomotorika, grafomotorika

Motorické schopnosti jsou velmi důležité, protože se prolínají celým vývojem dítěte v podstatě denně. Díky pohybu se dítě osamostatňuje, poznává svět a má možnosti si hrát. Aby se dítěti zlepšovala a rozvíjela hrubá motorika, je důležité, aby mělo hodně příležitostí k přirozenému pohybu či k sportovním aktivitám přiměřených jeho věku. Rodiče by za své dítě neměli dělat to, co zvládne samo. Už jen když dítě doma pomáhá, uklízí, obléká se a zvládá hygienické potřeby, rozvíjí se koordinace těla a pohyb rukou. Dítě by mělo mít doma hračky jako jsou různé stavebnice, korálky, skládky a také materiály, které podporují ruční práce (nůžky, plastelína, papíry, nálepky). Rodiče by dítě měli vést a motivovat k tomu, aby si malovalo a kreslilo, protože správně rozvinutá vizuomotorika a grafomotorika jsou podmínkou, podkladem pro psaní (Bednářová, Šmardová, 2010).

Důležité je, aby žák dokázal správně držet tužku a jeho ruka byla pořádně uvolněná. Pokud to dítě správně učíme už od začátku, můžeme předejít špatným návykům. Když dítě pouze kreslí, tak mu špatné držení tužky nevádí, ale projeví se to až u samotného psaní. V uchopení tužky si bude nejistý, v ruce se může vyskytnou křeč a ruka bude více unavená. Poté přichází problém a začne se to odrážet v kvalitě pravopisu a písma. Dítě pomocí kresby neukazuje pouze to, jak s tužkou dokáže pracovat. Pomocí kresby zjišťujeme, jak dítě danou situaci vidí, vnímá a co je pro něj podstatné a důležité. Je považována za odraz toho, jak je dítě vyspělé. Proto se využívá jako jedna z ukazatelů při určování školní zralosti při screeningu předškolních dětí (Klégrová, 2003).

3.2.2 Řeč

Ve škole jsou na dítě kladené velmi vysoké nároky, co se týče řeči. Dítě musí mít podle jeho věku dostatečně rozvinutou řeč. Musí ostatním při mluvení dobře porozumět, aby vědělo, co se po něm chce. Důležité je to také, proto, že pomocí řeči žák vyjadřuje své potřeby a sděluje, co si myslí. Aby dítě dokázalo pracovat v kolektivu, tak je řeč taky velmi důležitá. Pokud má dítě s řečí nějaké problémy a zaostává ve vývoji, má poté často problémy se čtením a psaním. Dokonce u některých může dojít ke specifickým vývojovým poruchám, jako je dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie a dyslexie. Rodiče by měli v předškolním období dítěte věnovat řeči značnou pozornost, protože je to zásadní období pro vývoj řeči. Udělat si na dítě čas, povídat si s ním, hrát různé jazykové hry, zpívat, mít trpělivost a odpovídat na veškeré dotazy dítěte. V tomto případě není dobré, že v mnoha rodinách preferují, že spolu sledují televizi a dítě odkazují na neživá média (Raabe, 2012).

Pokud dítě ve vyprávění řeči zaostává, je určitě nutné, aby se to řešilo s logopedickou ambulancí. Logoped zjistí problém, začne s nápravou a vysvětlí, jak se bude postupovat. V některých případech je nutné, aby se realizovalo i jiné vyšetření. Důležité je odhadnout, zda jde pouze o dílčí problém, nebo o něco závažnějšího (Bednářová, Šmardová, 2010).

3.2.3 Sluchové vnímání

Sluchové vnímání je velice důležité pro komunikaci a rozvoj řeči. Pokud má dítě nějaké poruchy sluchového vnímání, může to ovlivnit samotný proces učení a mohou přijít problémy se čtením a psaním (Pekárková, online). Problémy mohou nastat také u zapamatování – děti mají problém zapamatovat si básničky, texty písniček, nebo pouhou větu. Potom nastane, že dítě má také velmi špatnou slovní zásobu (Zelínková, 2001).

Díky sluchovému vnímání dítě přijímá, ale dokonce rozlišuje zvuky různé kvality řečové i neřečové (Bytešnicková, 2012). Je důležité, aby se sluchové vnímání u dítěte podporovalo. Naučit ho, aby dokázalo vnímat a poslouchat čtené pohádky, písničky nebo vyprávěné příběhy. Hrát s dítětem hry, kde určuje odkud dané zvuky vycházejí a co vydávají. Rozeznávat zvuky z prostředí a popsat co momentálně slyší. Dokázat vnímat rytmus a zahrát si s dětmi slovní kopanou nebo tichou poštu. Sluchovou paměť můžeme procvičovat různě – učením různých písniček a básniček, říkanek s pohybovým doprovodem nebo zadáváním různých instrukcí. Nepleťme si sluchové vnímání a poruchy sluchu, to jsou dvě odlišné věci. Když má dítě poruchy sluchu tak je neslyšící a trápí ho nedoslýchavost (Pekárková, online).

3.2.4 Zrakové vnímání

Nejvíce informací přijímáme zrakem. Zrak ovlivňuje vývoj myšlení, základní matematické představy, prostorovou orientaci a vizuomotorickou koordinaci. Je také velmi důležitý k tomu, aby dítě ve škole dokázalo rozeznat číslice a písmena pro psaní, čtení a počítání. Dítě, které nastupuje do první třídy by mělo být schopné rozeznávat základní barvy a dokázat rozlišit figuru a pozadí. Tato dovednost se dá trénovat například tak, že dítě hledá známé předměty na obrázku nebo vyhledává tvary podle předlohy (Bednářová, Šmardová, 2010).

Pro rozvoj zrakových schopností můžeme využít spoustu her. Různé puzzle, které podporují přesnost zrakového vnímání, paměť i postřeh zároveň. Dítě se také učí pracovat s vytrvalostí a trpělivostí. Skládat může i rozstříhané obrázky z pohlednice nebo časopisu – nejdříve rozstříhat na větší kusy, když to dítě poskládá, může se obrázek rozstříhat na menší kousky, aby to bylo obtížnější. Může třídit předměty podle určitého hlediska (knoflíky, korálky, šroubky) podle barvy, velikosti nebo tvaru. Různé hádanky, kdy dítě bude v prostoru hledat určité věci. Hledání rozdílů u dvou obrázků a hledání stejných dvojic, které se liší pouze v maličkostech (Kutálková, 2005).

Zrakovou paměť můžeme s dítětem trénovat tak, že si s ním mluvíme – co viděl v kině, divadle, nebo s jakými hračkami si dnes hrál. Je možné si zahrát hru, kde se schovávají pod deku různé předměty, deka se odkryje a dítě si musí zapamatovat co nejvíce předmětů a poté je namalovat na papír. Pexeso je také velmi oblíbená hra, u které si dítě procvičuje paměť. Oční pohyby jsou velmi důležité, dítě si je může procvičovat tím, že vyplňuje pracovní listy. Důležité je, aby dodržovalo princip zleva doprava a řádek po řádku. V žádném případě přeskakovat a chaoticky vyhledávat (Novotná, 2012).

3.2.5 Vnímání prostoru

Vnímání prostoru je velmi podstatné pro to, aby se dítě dokázalo orientovat v prostředí, osvojovat si sebeobslužné a pohybové schopnosti a také pro rozvoj grafomotoriky, herních aktivit a školních schopností. Během školního období ovlivňuje psaní, čtení, matematiku, geometrii, práci s mapou, orientaci v notových zápisech, ruční práce a tělesnou výchovu. Dítě dokáže pracovat s pojmy nahoře – dole, vpředu – vzadu a také vpravo – vlevo. Důležité je, aby dítě dokázalo využívat předložkové vazby jako jsou – nad, pod, vedle, mezi, v, před, za, na, do a další. Také by mělo chápat pojmy vysoko, nízko, poslední, první, prostřední, blízko, daleko.

Rodiče by měli dbát na to, aby jejich dítě dokázalo dobře ukázat a pojmenovat směr v prostoru, na formátu a na vlastním těle. Tuto dovednost mohou trénovat při různých a každodenních činnostech – venku, doma, v tělocvičně, knížce, na obrázku a v podstatě kdekoliv a kdykoliv. Vede to k tomu, aby dítě bylo schopné si uvědomovat polohu a dokázat ji pojmenovat (Bednářová, Šmardová, 2010). S dítětem si něco postavit, třeba hrad nebo komín – dítě podává různé předměty, které jsou pod něčím, za něčím, vedle něčeho. Dávat dítěti pokyny, aby do prostoru umísťovalo samo sebe – běž za stůl, vylez na židli, schovej se pod postel, postav se za dveře (Havlíková, 2006).

3.2.6 Vnímání času

Chápání času je přímo spojené s tím, jakým způsobem uvažuje žák mladšího školního věku. Pro tyto žáky je „čas“ jen jednotka času, kterou vnímají ve vztahu k určitému dění a k sobě samému jako k člověku, který v daný okamžik něco dělá, nebo prožívá. S rostoucím školním věkem okolo osmého roku, se čas jako pojem zpřesňuje. (Vágnerová, 2012).

Žák si díky správné orientaci v čase uvědomuje časovou posloupnost, ale také pořadí jednání v běžných aktivitách. Souvisí to s jednotlivými kroky při sebeobsluze a při konání různých úkolů. Je důležité, aby si dítě ve škole dokázalo rozvrhnout čas pro zvládnutí požadovaných úkolů. Vnímání času u předškolního dítěte podporujeme tím, že pojmenováváme události a aktivity, se kterými se stýká. Podstatné je vést dítě k tomu, aby se dokázalo orientovat v činnostech, které jsou konkrétní pro danou dobu (ráno, dopoledne, odpoledne, večer...) a pro dané dny (dnes, včera, zítra...). Naučit ho, aby si dokázalo všimnout změn, které se týkají jednotlivého ročního období. Mluvit s ním o tom co bylo dnes, včera a co bude zítra nebo pozítří. Když se v rodině dodržuje nějaký režim (přes den, v týdnu, měsíci), dítě se tím učí, jak vnímat čas a časovou posloupnost (Bednářová, Šmardová, 2010).

3.2.7 Základní matematické představy

V předškolním věku se na utváření matematických představ podílí hodně dovedností a schopností – motorika, sluchové, zrakové, hmatové, prostorové, časové vnímání a řeč. Díky nim si žák s postupem času vytváří číselné představy. Je to dlouhodobý proces, který začíná porovnáváním (malý – velký, krátký – dlouhý, hodně – málo), následně přichází třídění podle druhu (maso, auta, kola, občerstvení) a poté podle barvy a tvaru. Později dokáže třídít dle dvou a více znaků (velký zelený čtverec, žlutý malý trojúhelník). Dokáže rozeznat, co do dané skupiny patří, nepatří a třídít podle velikosti (velký – větší – největší) a množství (hodně – více – nejvíce). Na konci tohoto období by dítě mělo být schopné chápat, že číslo není spojeno

s uspořádáváním prvků, není závislé na jejich velikosti, barvě či tvaru, ale že označení určitého počtu je charakteristika sama o sobě (Bednářová, Šmardová, 2010).

3.3 Pracovní zralost

Pracovní zralost znamená, že je dítě schopné úspěšně plnit pracovní úkoly a nároky, které jsou na něj kladeny. S tím souvisí právě to, jak dlouho je dítě schopné vydržet u jedné aktivity a jakým stylem ji bude provádět. Zda dokáže nepřetržitě a klidně pracovat i při aktivitě, která pro něj není tolik zábavná. Jestli ji dokáže dodělat a přizpůsobit se změnám v pracovních činnostech a neodcházet od rozpracovaného úkolu. Úkol už není pouze hra a zábava. Významný je i výsledek, a proto by pro dítě mělo být podstatné, zda úkol provede správně. Aby toho dítě dosáhlo a výsledek byl co nejlepší, musí vynaložit hodně úsilí a snahy. V pracovní zralosti pozorujeme i to, v jakém tempu dokáže dítě pracovat a zda dokáže udržet pozornost. Jestli se nenechá jednoduše rozptýlit okolím, zda se dokáže pořádně soustředit a jestli při děláni různých úkolů není dítě pomalé a nerozhodné. Důležité je také pozorovat to, jak dokáže přijmout autoritu od dospělého a zda se jí dokáže podvolit. Jak chápe pokyny – zda požadovaný úkol stačí jednou vysvětlit, nebo se mu musí pořád dokola vysvětlovat, co má vlastně dělat (Klégrová, 2003).

U školáka se už také očekává, že při přechodu od jedné činnosti ke druhé bude samostatný. To souvisí s chystáním věcí nebo s orientací v sešitě, v pracovních listech a učebnici. Je určitě prospěšné, aby se dítě směřovalo k tomu, aby dokázalo respektovat určité limity a pravidla. Podporovat ho, aby bylo více samostatné a nedělat za něj úkoly, které samo zvládne. Dávat mu jednoduché úkoly – uklidit si pokoj, oblečení a vést ho k tomu, aby pomáhalo doma. Dopřát mu, aby si mohlo hrát, ale zároveň v něm vyvolat zájem o jiné různorodé aktivity. Hráť společenské hry a dávat mu různé úkoly z časopisů a pracovních sešitů, které odpovídají jeho věku. Tímto způsobem podporujeme dítě, aby se rozvíjela jeho pozornost a koncentrace. Při hře se dítě naučí dodržovat pravidla, spolupracuje a bere ohled na ostatní. Střídá se v řadě, domlouvá se a chápe to, že ne vždy musí vyhrát a že při nezdaru musí vytrvat (Bednářová, Šmardová, 2010).

Některé děti si o úkol řeknou samy a poté chtějí od svých rodičů zpětnou vazbu – pochvalu. Pokud se dítě dočká pochvaly, tak ho to více motivuje k tomu, aby se dobrovolně a s chutí hnalo do nového úkolu. Pokud dítě nedokážeme pochválit, vede to k tomu, že bude zmatené a znechucené. Zda je pozornost dítěte vytrvalá a stálá můžeme zjistit také pomocí toho,

jak dlouho vydrží u čtené pohádky nebo u programu pro děti, který běží v televizi. Děti v tomto věku ještě nerozumí hodnocení a myšlení dospělých lidí. Pokud vynaložily snahu, počítají s tím, že budou následně pochváleny. Když selžou, tak se s tím velmi špatně vyrovnávají. Pracovní zralost se vyvíjí postupně právě po nástupu do 1. třídy (Klégrová, 2003).

3.4 Emoční a sociální zralost

Dítě, které nastupuje do 1. třídy by mělo mít vyžralou úroveň sociální i citovou. (Otevřelová, 2016).

Předpokládá se od něj, že se dokáže ovládat, pracovat s emocemi, že bude mít dostatečnou míru emocionální stability a že bude dostatečně odolný vůči zklamání, překážkám a nezdaru. Aby bylo dítě ve škole úspěšné, tak je emocionální zralost dítěte velmi podstatná. Jelikož je každé dítě úplně jiné, tak z toho důvodu je opravdu velmi těžké odhadnout obsah (význam) tohoto kritéria. Je důležité dokázat pochopit povahu dítěte, porozumět jeho možnostem, potřebám a příčinám jeho chování. Dokázat ho umět správně motivovat. Je jasné, že mezi dětmi jsou velké rozdíly. Jedno dítě je vždy radostné, zvědavé, z ničeho nemá strach a když se mu něco nepovede, tak ho to neodradí. Druhé dítě neúspěch bere velmi zle, je věčně uplakané a úzkostné. Naopak třetí dítě se nedokáže ovládat a je agresivní (Bednářová, Šmardová, 2010). Sociální i emocionální vyrovnanost je důležitá pro správnou adaptaci a efektivní vzdělávání (Čížková, 2005)

Jucovičová, Žáčková (1999) tvrdí, že dítě mladšího školního věku už není tolik labilní, dokáže odložit své přání na později, je více samostatné, má kontrolu nad svými emocemi, své chování zvládá ovládat a jedná promyšleně. Nemělo by být už tolik agresivní, mělo by dokázat porazit strach, pocity úzkosti a jeho výbuchy breku a křiku by se měly vyskytovat čím dál méně. Pro dítě, které nastupuje do 1. třídy je emocionální a sociální připravenost a zralost velmi důležitá. Pokud si dítě chce stále jenom hrát, tak nedokáže pochopit význam školního vzdělávání a povinnosti, které ke škole patří. Bude si těžko hledat nové kamarády, bude unavené, vzteklé a nebude dostatečně inteligenčně vyžralé. Dítě se na školu dobře adaptuje, pokud je u něj emocionální vývoj rozvíjen. Dítě, které neumí řešit problémové situace, pravděpodobně ještě nedokáže se svými emocemi pracovat (Stuchlíková 2005).

Kromě toho, že je důležité, aby dítě bylo dostatečně emocionálně vyžralé jeho věku, tak je velmi důležitá i vyspělost sociální. Dítě by mělo být schopné se na určitou dobu odtrhnout od rodiny, navazovat kontakt s ostatními lidmi, být v jiném prostředí a dokázat respektovat

ostatní dospělí. Dítě by se také mělo chtít připojit do kolektivu svých spolužáků. Dokázat s nimi komunikovat, spolupracovat a dodržovat pravidla v týmu. Umět ostatní respektovat, ale zároveň projevit svoje vlastní potřeby. Aby si dítě rozvíjelo sociální dovednosti, tak je důležité mu k tomu dát příležitost. Aby se mohlo potkávat se svými kamarády, spolužáky a podpořit jejich vztahy – aby si spolu navzájem hráli, podporovali se a něco pro sebe udělali. Mít radost z toho, že ostatní ji mají také – vyrobit někomu dárek, nabídnout mu pomoc. Dokázat dítěti vysvětlit, že je důležité, aby se na věci dívalo i jinými očima a že nemusí být vždy všechno jen podle něho, jak by si přálo. Naučit ho, aby se dokázalo chovat slušně – pozdravit, oslovit někoho, omluvit se, o něco požádat, neskákat ostatním do řeči. Učit ho, aby se umělo chovat slušně ve společnosti – v kině, ve škole, u doktora, v restauraci, na návštěvě (Bednářová, Šmardová, 2010).

V teoretické části jsem popisovala roli žáka v 1. třídě a jeho adaptaci na počátku povinné školní docházky. V praktické části budu pomocí dotazníkového šetření zjišťovat, jak vnímají adaptaci žáka na nové školní prostředí učitelé a rodiče.

II. EMPIRICKÁ ČÁST

4 Metodologie a východiska výzkumu

4.1.1 Cíl výzkumného šetření

Hlavním cílem výzkumného šetření je zjistit, jak vnímají a hodnotí adaptaci žáka na nové školní prostředí učitelé a rodiče z hlediska stanovených klíčových kompetencí z RVP PV, které nám ukazují, jak by měl být žák připravený pro vstup do 1. třídy. Dále identifikovat, v čem se názory rodičů a učitelů shodují, či naopak odlišují. Případně na základě zjištění poté stanovit doporučení pro učitele a rodiče na podporu adaptace žáka v 1. třídě.

4.1.2 Využitá metoda práce

Výzkumné šetření bylo prováděno pomocí online dotazníků, které byly vytvořené a zpracované prostřednictvím online platformy Survio. Dotazník byl strukturován s 40 otázkami, na něž respondenti odpovídali buď ANO nebo NE. Ve všech případech bylo nutné, aby respondenti své odpovědi relevantně zdůvodnili. Jelikož se jednalo o online formu, tak bylo možné sbírat odpovědi od respondentů z různých míst a prostřednictvím jakéhokoliv zařízení. Odpovědi byly sbírané necelé dva měsíce. Převážně každému respondentovi zabralo vyplňování dotazníku okolo 20 minut. Dotazník se skládá ze tří částí. První část se zaměřovala na základní informace o respondentovi. Druhá část byla zaměřena na to, co by mělo dítě zvládat na konci předškolního vzdělávání – jedná se o otázky týkající se vybraných klíčových kompetencí (k učení, řešení problému, komunikativní, sociální, personální, činnostní a občanské) a poslední část obsahuje otázky týkající se možných problémů v období adaptace.

Odkaz na online dotazník pro učitele:

<https://www.survio.com/survey/d/D5N9J8K0F5W4W9M3R>

Odkaz na online dotazník pro rodiče:

<https://www.survio.com/survey/d/H8N1G3V6Y9T8X4Y8D>

4.1.3 Charakteristika respondentů

Respondenti tohoto výzkumu byli voleni dle kriteriálního výzkumu: učitelé se zkušenostmi z práce s prvním ročníkem a rodiče dětí navštěvujících první třídu. Celkový počet respondentů byl 100, což zahrnovalo 50 učitelů a 50 rodičů. Dle odpovědí se jednalo pouze o ženy. Respondenti byli zvoleni na základě vhodnosti jejich zapojení do výzkumu a byli osloveni prostřednictvím sociálních skupin, převážně na Facebooku. Tito účastníci projevili ochotu přidat se do výzkumu a na otázky z poskytnutých dotazníků odpověděli.

4.1.4 Vyhodnocení dotazníků

Vyhodnocení dotazníků proběhlo prostřednictvím společnosti Survio, která uzavřené otázky vyhodnocuje automaticky. Dále jsem samostatně provedla individuální analýzu každé otázky. V této analýze jsem identifikovala nejčastější zdůvodnění respondentů, a to jak ze strany rodičů, tak učitelů. Poté jsem porovnávala tyto odpovědi a zjišťovala shodu či odlišnost mezi nimi. Po této analýze jsem nadále porovnávala jejich názory s odbornou literaturou a v konečné fázi jsem se zamýšlela nad zjištěním.

5 Interpretace a hodnocení nalezených výsledků průzkumu

Vždy je uvedena položka, následně uvádím shody a odlišnosti respondentů, dále přístupy z hlediska odborné literatury a v komentáři se zamýšlím nad zjištěním.

Položka č. 1 Domníváte se, že se dítě již na počátku školní docházky dokáže soustředit?

Shoda: Učitelé i rodiče se shodují v tom, že klíčovým faktorem pro soustředění je správná motivace směrem od učitele a schopnost kantora žáka zaujmout. Obě skupiny také zmiňují, že je důležité, aby dítě činnost bavila a zajímala ho. Respondenti, kteří odpověděli záporně sdílí názor, že se dítě soustředit nedokáže, protože dítě je ještě nevyzrálé a hravé.

Odlišnost: Názory se rozcházejí hlavně v časovém rozsahu soustředěnosti dítěte. Zatímco většina rodičů si stojí za tím, že se jejich dítě dokáže soustředit zcela bez problémů celou hodinu, učitelé tvrdí, že soustředěnost je u každého dítěte individuální a záleží na jeho osobnosti a zralosti. Někteří kantoři dokonce zmiňují, že se dítě dokáže soustředit opravdu velmi krátce. Učitelé také často zdůrazňují, že na soustředění dítěte může mít vliv zkušenost a návyky z mateřské školy, kdežto rodiče tvrdí, že dítě potřebuje pouze čas a trpělivost, mateřskou školu vůbec nezmiňují.

Jak vyplývá z odborné literatury Vágnerové (2022) u dítěte mladšího školního věku mohou být značné problémy s udržení pozornosti. I přesto, že pro dítě není daná činnost dostatečně zajímavá, by měla být soustředěnost na přijatelné úrovni již na počátku školního vzdělání. Zdeněk Matějček (1986) tvrdí, že dítě mladšího školního věku je ještě hravé a má problém s udržení pozornosti – dle něho se dítě dokáže soustředit na jednu věc okolo deseti minut.

Komentář:

Pojem přijatelná úroveň soustředěnosti je učiteli i rodiči vnímána zcela logicky subjektivně. Zatímco pro učitele je často i krátký časový úsek soustředěnosti přijatelný, bylo pro mne překvapením, že někteří rodiče mají pocit, že se jejich dítě dokáže soustředit zcela bez problému celou vyučovací hodinu. V tomto hraje roli zcela jistě i osobnost a zralost jednotlivých individualit, o čemž hovoří i učitelé ve svých odpovědích. Specializovaná literatura dále zdůrazňuje, že klíčovým faktorem pro soustředění dítěte je zájem o danou činnost, tady panuje shoda s odpověďmi u obou skupin respondentů, kteří také považují zájem za zásadní pro udržení pozornosti. Z tohoto srovnání můžeme vyvodit to, že soustředěnost se

se zvyšujícím zaujetím stupňuje, ale ani takto nelze očekávat, že dítě na začátku školní zralosti vydrží být soustředěné celou vyučovací hodinu.

Položka č. 2 Domníváte se, že je dítě na začátku školní docházky schopné aplikovat získané zkušenosti a informace?

Shoda: Pedagogové i rodiče se shodují v tom názoru, že dítě dokáže aplikovat získané zkušenosti a informace při správném vedení a s dopomocí dospělého. Respondenti, kteří odpovídali kladně také často zmiňují velmi kvalitní připravenost dítěte z mateřské školy – dítě dokáže se získanými informacemi z mateřské školy pracovat a využívat je.

Odlišnost: Rodiče, kteří odpovídají záporně zdůvodňují, že jejich dítě není vůbec schopné a není dostatečně vyzrálé toto zvládat. Zatímco učitelé, kteří odpovídají NE, tak pouze zdůvodňují, že je nutné dítě více navést, aby bylo v tomhle ohledu schopnější.

Podle Matějčka (2013) má mateřská škola důležitý vliv na rozvoj dítěte a přípravu na vstup do první třídy. Autor také zdůrazňuje, že během tohoto období v mateřské škole dítě získává základní dovednosti, které jsou velmi důležité pro jejich úspěšný vstup do povinné školní docházky. Dle něho je práce mateřských škol klíčová pro další úspěch ve škole a v životě dítěte obecně.

Komentář:

Vycházela jsem z Matějčkovy odborné literatury, protože podporuje názor, že dítě je schopné aplikovat získané zkušenosti a informace, neboť je dostatečně a kvalitně připravené z mateřské školy. S tímto tvrzením souhlasí i respondenti, kteří zdůrazňují, že mateřská škola je opravdu klíčové prostředí pro rozvoj dítěte a na přípravu pro následující vzdělávání. Dle většiny odpovědí je zřejmé, že mateřská škola má velký podíl na získání základních dovedností, které jsou potřebné pro úspěšný vstup do první třídy. Zarazilo mě, že někteří rodiče vyjadřují pochybnosti o tom, zda je jejich dítě schopné aplikovat získané zkušenosti a informace, což naznačuje obavy z nedostatečné připravenosti pro školní docházku. V závěru lze tedy konstatovat, že dítě je tohoto schopné, pokud je k tomu správně vedeno již z mateřské školy a že je potřeba zohlednit individuální rozdíly dětí, které potřebují v tomto ohledu značnou oporu.

Položka č. 3 Domníváte se, že dítě na počátku školní docházky projevuje zájem se učit nové věci?

Shoda: Obě skupiny respondentů došly k závěru, že dítě je v první třídě velmi zvědavé a že se nemůže dočkat až se naučí nové věci – až se naučí číst, psát a počítat. Pedagogové i

rodiče zdůrazňují, že správná motivace má zásadní vliv na zájem dětí o nové učení. Také tvrdí, že dítě se velmi těší do první třídy a má velké očekávání ohledně toho, co nového se naučí a dozví. Dítě projevuje zájem o získávání nových informací, je aktivní a neustále se ptá na věci, které ho zajímají. Obě strany také zmiňují, že je velmi důležitá správná motivace z mateřské školy.

Odlišnost: Výraznou odlišnost v odpovědích mezi učiteli a rodiči jsem v tomto případě nenašla.

Podle Bednářové a Šmardové (2010) je velmi důležitá správná motivace dítěte, protože právě ta ovlivňuje jeho zájem o poznávání nových věcí a rozvíjení vlastních dovedností. Podle Vágnerové a Lisé (2021) dítě, které je „úkolově zralé“ při vstupu do první třídy se dokonce i samo hlásí a vyhledává novou práci a dokáže se vyrovnat i s úkoly, které jsou únavné a nezajímavé.

Komentář:

Dle tvrzení Vágnerové a Lisé se domnívám, že děti jsou v tomto případě dostatečně „úkolově zralé“. Není pro mne překvapením, že se děti dobrovolně hlásí o nové úkoly a práci, protože jsem očekávala, že děti v tomto období projevují určitou zvědavost ohledně toho, co nového se mohou naučit a dozvědět. Toto tvrzení nám poskytuje důkaz, že správná motivace jak ze strany učitele, rodiče a mateřské školy je klíčovým faktorem pro to, aby dítě bylo aktivnější ve vzdělávacím procesu a projevovalo zájem se učit nové věci.

Položka č. 4 Domníváte se, že je dítě na počátku školní docházky schopné samostatně řešit zadané úkoly odpovídající jeho věku?

Shoda: Obě strany se shodují v tom, že dítě je schopné samostatně řešit zadané úkoly odpovídající jeho věku, pokud je mu dobře a srozumitelně vysvětleno zadání úkolu. Učitelé tvrdí, že je to ale hodně individuální a s rodiči se shodují v tom, že je u většiny dětí potřeba dopomoc dospělého. Také se shodují v tom názoru, že záleží na úkolu a tématu – něco dítě zvládne zcela bez problému a samostatně, něco právě s dopomocí dospělého. Obě strany se také shodly na tom, že se zde opět odráží zkušenost z mateřské školy.

Odlišnost: Výraznou odlišnost v odpovědích mezi učiteli a rodiči jsem v tomto případě nenašla.

Dle Langmeiera a Krejčířové (2006) se schopnost dítěte zcela samostatně pracovat pomalu a postupně rozvíjí a není to dovednost, kterou by měly děti ovládat již od samého

začátku školní docházky. Většina dětí potřebuje pomoc dospělého, což ukazuje, že se jedná o proces, který potřebuje čas a podporu.

Komentář:

Z těchto zjištěných informací můžeme vyvodit, že děti na začátku školní docházky potřebují pomoc od dospělého při řešení různých úkolů odpovídajících jejich věku. Je to proces, který se krok po kroku zlepšuje a dítě se postupně učí pracovat samostatně. Je také velmi důležité, aby úkol byl vysvětlen srozumitelně a pochopitelně. To se shoduje s odpověďmi učitelů a rodičů, kteří zdůrazňují, že je potřeba mít individuální přístup k dětem. Domnívám se, že je zcela normální, že na počátku školní docházky ještě nejsou děti schopné zcela samostatně pracovat, ale s trpělivostí a podporou se tato schopnost zlepšuje a rozvíjí. Je to přirozený proces vývoje a je důležité dětem nabízet prostředí, ve kterém se mohou postupně učit pracovat samostatně a úkoly zvládat bez problému.

Položka č. 5 Domníváte se, že dítě na počátku školní docházky dokáže spolupracovat?

Shoda: Učitelé i rodiče konstatují, že schopnost dítěte spolupracovat na počátku školní docházky je výsledkem předchozí zkušenosti právě z mateřské školy, kdy se děti setkaly se situacemi, kde bylo nutné spolupracovat. Učitelé, kteří odpověděli ANO často zmiňují, že je to ovlivněno právě tím, zda dítě navštěvovalo předškolní docházku – pokud ano, dítě zvládá spolupracovat s ostatními spolužáky bez problému. Rodiče také často zmiňují, že záleží na přístupu učitele, což se shodují s názory učitelů, kteří tvrdí, že pokud dítě zaujmou tak dítě dokáže spolupracovat jak se samotným učitelem, tak s ostatními spolužáky.

Odlišnost: Bylo zde 6 učitelů, kteří jsou v rozporu s ostatními respondenty a tvrdí, že dítě na počátku školní docházky spolupracovat nedokáže. Nejčastější zdůvodnění těchto učitelů bylo, že je dítě soutěživé a snaží se být výraznější než ostatní děti v dané skupině. Tvrdí také, že spolupracovat v tomto věku dokáže málo které dítě.

Bednářová a Šmardová (2010) vyzdvihují, že dítě, které je zralé a připravené na školní docházku dokáže spolupracovat a zapojovat se do třídního kolektivu. Dle Vágnerové (2020) dítě, které je na školu sociálně připravené, dokáže fungovat s ostatními ve skupině a následně s nimi i spolupracovat.

Komentář:

Z těchto zjištěných informací vyplývá, že dítě dokáže spolupracovat s ostatními spolužáky na počátku školní docházky, pokud je k tomu vedeno již v mateřské škole. Je tedy

pravděpodobné, že dítě, které mateřskou školu navštěvovalo, bude schopné spolupracovat s ostatními bez problému – to je podloženo odpověďmi rodičů i učitelů. Na druhou stranu je zde skupina učitelů, kteří tvrdí, že dítě na počátku školní docházky není schopné spolupracovat, pokud je soutěživé a chce být mezi ostatními výraznější. Tito učitelé dle mého názoru nepovažují spolupráci na začátku školní docházky jako samozřejmou schopnost. Jak vyplývá z odborné literatury, tak děti, které nedokážou spolupracovat a fungovat v kolektivu, nejsou pravděpodobně dostatečně sociálně zralé. Dle mého názoru má mateřská škola důležitý vliv na přípravu dítěte na spolupráci s ostatními v začátcích školního vzdělávání. Dítě, které bylo aktivně zapojováno do různých skupinkových aktivit a bylo vedeno k tomu, aby spolupracovalo, pravděpodobně lépe zvládne začátek školní docházky v této oblasti. Z toho tedy plyne, že pokud dítě na počátku školní docházky není schopné spolupracovat, pravděpodobně nebylo dostatečně sociálně připravované v předchozím vzdělávání a je tedy sociálně nepřipravené. Je opravdu důležité, aby mateřská škola kladla důraz na rozvoj sociálních schopností a připravovala dítě na práci ve skupině.

Položka č. 6 Domníváte se, že dítě na počátku školní docházky dokáže úspěšně vyřešit vzniklý problém odpovídající jeho věku a úrovni?

Shoda: Obě skupiny se shodují v tom, že dítě dokáže úspěšně vyřešit problém, pouze pokud je u situace dospělá osoba, která na vzniklou situaci přihlíží. Učitelé tvrdí, že tímto způsobem se dítě postupně učí samostatně vyřešit vzniklý problém. Učitelé i rodiče také argumentují, že záleží na úrovni problému a na daných okolnostech.

Odlišnost: Alespoň 15 rodičů si stojí za tím, že jejich dítě dokáže zcela samostatně a bez problému vyřešit vzniklý problém, což je v rozporu s odpověďmi učitelů. Učitelé naopak zmiňují, že dítě není schopné řešit tyto problémy z toho důvodu, že je rodiče nevedou k dostatečné samostatnosti.

Vágnerová a Lisá (2021) uvádí, že děti již na počátku školní docházky by měly být schopné vyřešit úspěšně vzniklý problém odpovídající jejich věku a úrovni, který je spojen s rozvojem jejich exekutivních funkcí. Dítě musí mít dobré znalosti a schopnost kognitivně přemýšlet, aby dokázalo řešit různé problémy ve škole. Dostatečný rozvoj exekutivních funkcí je tudíž velmi důležitý pro školní připravenost dítěte.

Komentář:

S ohledem na tyto poznatky se zdá, že někteří rodiče se od učitelů odlišují v názoru, který se týká schopnosti řešení problému u dětí na počátku školní docházky. Zatímco učitelé

tvrdí, že dítě dokáže úspěšně vyřešit vzniklý problém výhradně za přítomnosti dospělé osoby, tak mě překvapuje, že někteří rodiče si myslí, že je jejich dítě schopné zcela samostatně vyřešit daný problém. Tato odlišnost může naznačovat, že někteří rodiče přeceňují schopnosti svého dítěte nebo ohledně něho mají příliš velké očekávání. Zároveň můj názor na základě odborné literatury je takový, že rozvoj exekutivních funkcí u dětí je vážně klíčový pro jejich schopnost samostatně vyřešit vzniklý problém. Ale ve většině odpovědí učitelů se ukázalo, že děti ještě nejsou schopné vyřešit problém samostatně, z čehož nám vychází, že učitelé považují exekutivní funkce u dětí již na počátku školní docházky za nedostatečně rozvinuté.

Položka č. 7 Domníváte se, že dítě na počátku školní docházky dokáže mluvit o svých problémech ať už se svými spolužáky, učitelem nebo s rodiči?

Shoda: Učitelé i rodiče uvádějí, že dítě dokáže mluvit o svých problémech spíše s dospělými osobami než se svými spolužáky.

Odlišnost: Učitelé převážně zastávají názor, že se dítě dokáže svěřovat se svými problémy hlavně samotnému učiteli a rodičům jen zřídka. Jako nejčastější problémy uvádějí právě ty rodinné – úmrtí, rozvod rodičů, hádky, rodiče mají podle dítěte raději sourozence než jeho. Na druhou stranu rodiče tvrdí, že jejich dítě preferuje řešení problému pouze v domácím prostředí za přítomnosti rodičů a jsou přesvědčeni, že se jim dítě svěřuje o všech svých problémech.

Šolcová (2009) uvádí, že škola může dítěti částečně nahradit rodinu, ve které má možnost se svěřovat o svých osobních problémech a učitel mu nabízí případnou pomoc. Učitel zde hraje klíčovou roli, protože dítěti dává prostor k tomu, aby vyjádřilo své pocity a případné trápení. To je pro dítě velmi důležité, pokud se ve své rodině necítí dostatečně podporované, nebo nemá ke své rodině natolik blízko. Učitel může dítě vyslechnout, ale také mu může nabídnout odbornou pomoc a způsob řešení jeho problému.

Komentář:

Z těchto poznatků plyne, že děti mají tendenci se na počátku školní docházky svěřovat se svými problémy spíše učiteli, než samotným rodičům a spolužákům. Tahle informace mě popravdě překvapila, protože jsem očekávala, že děti budou mít blíže ke svým rodičům, a právě na ně se budou obracet se svými problémy. Každopádně se zdá, že děti mají opravdu důvěru ke svému učiteli a svěřují se mu se svými osobními problémy, což je v souladu s tvrzením Šolcové. Zaskočilo mě, že se jedná právě o rodinné problémy jako je úmrtí, rozvod rodičů nebo jiné konflikty v rodině. Tyhle informace naznačují, že někteří rodiče nedokážou komunikovat se

svými dětmi a že nemají dostatečné informace o emočním stavu vlastního dítěte. Z toho potom plyne to, že si dítě hledá oporu spíše ve školním prostředí než doma. Je tedy důležité zdůraznit, že je nutné zlepšit komunikační dovednosti některých rodičů a jevit větší zájem o emoční stav svého dítěte. Musíme také podotknout, že učitelé hrají v dětském světě klíčovou roli a děti se k nim dobrovolně obrací s jistotou.

Položka č. 8 Domníváte se, že se dítě na počátku školní docházky dokáže srozumitelně vyjadřovat?

Shoda: Učitelé i rodiče se shodují v tom, že některé děti mají problémy s vyjadřováním a měly by začít pravidelně navštěvovat svého logopeda. Shodují se také v tom, že záleží na připravenosti z mateřské školy.

Odlišnost: Rodiče, kteří odpovídají kladně, si stojí za tím názorem, že se jejich dítě dokáže bez problému vyjadřovat, má velmi dobré komunikační dovednosti, dokáže mluvit v celých a rozvinutých větách a má obrovskou slovní zásobu. Naopak učitelé tvrdí, že většina dětí má velké problémy s řečí, výslovností, natož s tvořením smysluplných vět. Také tvrdí, že jsou vyjadřovací schopnosti čím dál horší. Učitelé také uvádějí, že dokážou identifikovat rozdíly v komunikačních dovednostech mezi jednotlivými dětmi – je rodič, který aktivně komunikuje se svým dítětem a v této oblasti ho podporuje, zatímco jiné dítě má mnohem méně příležitostí ke komunikaci v domácím prostředí, což ovlivňuje i schopnost vyjadřování se ve škole.

Beníšková (2007) podotýká, že pokud má dítě problémy s výslovností, je potřeba navštívit logopedii a daný problém začít řešit včas, protože pokud bude slova špatně vyslovovat, tak je dost pravděpodobné, že je bude i špatně psát. Raabe (2012) ve své literatuře zdůrazňuje, že rodiče by měli v předškolním vzdělávání dítěte věnovat řeči velkou pozornost, protože je to klíčové období pro vývoj řeči. Důležité je s dítětem často komunikovat a hrát hry, při kterých si rozšiřuje slovní zásobu a vyjadřování. Do pozadí by měla jít televize a další neživá média. Snažit se dítě vnímat a zodpovědět mu na všechny jeho dotazy.

Komentář:

Z těchto informací můžeme vyvodit, že zatím, co rodiče posuzují schopnosti svých dětí za výborné, učitelé si všimají značných problémů s výslovností, tvořením smysluplných vět a celkově s obecnou komunikací. Podle mne tato odlišnost v názorech může spočívat v nedostatečné informovanosti rodičů ohledně pravdivého stavu komunikačních dovedností jejich dětí. Překvapilo mě, že rodiče často přeceňují schopnosti svých dětí. Dle mého názoru by

měli být aktivnější v komunikaci se svými dětmi a měli by si uvědomit, že je důležité, aby jim poskytovali dostatečnou podporu pro vývoj řeči, již v předškolních letech. Domnívám se, že by se tyto problémy již nemusely vyskytovat ve školním prostředí, pokud by byly včas identifikovány a následně řešeny. Nepřekvapuje mě, že děti mají čím dál větší problémy s vyjadřováním. Myslím, že je důležité si uvědomit, že moderní technologie jako telefon, počítač nebo televize, mohou mít negativní vliv na komunikaci dnešních dětí. V závěru lze říct, že je důležité, aby rodiče již v předškolním věku více podporovali rozvoj komunikačních dovedností svých dětí a aktivně se do této činnosti zapojili.

Položka č. 9 Domníváte se, že dítě dokáže bez zábran komunikovat se svými spolužáky a dospělými?

Shoda: Učitelé i rodiče zdůrazňují, že dítě na začátku povinné školní docházky často projevuje určité obavy a zdrženlivost při komunikaci s dospělými, protože se stydí a má strach z negativní kritiky a odsouzení. Obě skupiny respondentů tvrdí, že dítě dokáže zcela bez zábran komunikovat se svými spolužáky, neboť k nim nemá takový respekt jako k dospělým. Názory učitelů a rodičů se shodují také v tom, že prostředí v tomto ohledu hraje také významnou roli a je důležité, zda se v něm dítě cítí bezpečně. Velmi důležité je také to, aby dítě mělo dostatečnou důvěru k osobě, se kterou komunikuje, což podporuje efektivní komunikaci a vzájemné porozumění. Učitelé tvrdí, že je to opět velmi individuální záležitost, což se shoduje s různorodými odpověďmi rodičů.

Odlišnost: Výraznou odlišnost v odpovědích mezi učiteli a rodiči jsem v tomto případě nenašla.

Dle Vágnerové (2021) je klíčové, aby dítě, které vstupuje do první třídy, dokázalo projevat otevřenou komunikaci zcela bez zábran. Dítě, které je dostatečně připravené a zralé na školu by mělo mít schopnost vyjadřovat své myšlenky a pocity v interakci s ostatními.

Komentář:

Z těchto zjištěných informací můžeme vyvodit, že dítě dokáže snadněji a bez problému komunikovat se svými spolužáky z toho důvodu, že si jsou vzájemně rovni a necítí k sobě žádnou autoritu. Naopak k paní učitelce dítě ve školním prostředí přistupuje s respektem a s určitým odstupem, neboť ji považuje za jistou autoritu. Domnívám se, že tento přístup je běžný, zejména na počátku školní docházky a není přímo spojen s úrovní školní připravenosti či zralosti dítěte. Tudíž předpokládám, že postupně si dítě k paní učitelce vybuduje důvěru, lépe ji pozná a následně nebude žádný problém s otevřenou komunikací.

Položka č. 10 Domníváte se, že se dítě dobrovolně zapojuje o přestávce do konverzace se svými spolužáky, již na počátku školní docházky?

Shoda: Obě skupiny respondentů mají stejný názor v tom, že se podle nich dítě na počátku školní docházky dokáže zapojovat do konverzace převážně s dětmi, které zná z mateřské školy. Také uvádějí, že se dítě v novém školním prostředí cítí bezpečně a během přestávek se do konverzací zapojuje přirozeně.

Odlišnost: Někteří rodiče odpovídají, že si nejsou jisti, zda se dítě do těchto konverzací zapojuje, a mají spíše podezření, že ne. Dále se domnívají, že je jejich dítě introvertní a o přestávkách preferuje spíše pozorování ostatních dětí.

Bednářová a Šmardová (2010) ve své literatuře uvádí, že při vstupu do první třídy u dětí hraje velmi důležitou roli sociální vyspělost. Dítě by mělo dokázat ve školním prostředí fungovat bez rodiny a mít zájem o navazování vztahů s dalšími lidmi. Dítě by mělo dokázat komunikovat se svými spolužáky a dobrovolně se zapojovat do kolektivu. Dále Beaumatin (2003) zdůrazňuje, že dítě, které se ve společnosti cítí bezpečně a neohroženě má pozitivní sociální vnímání, což se odráží v jeho pozitivním vystupování v kolektivu. Naopak dítě, které se v kolektivu cítí ohroženě, zaujímá pasivní postoj a straní se skupinových konverzací.

Komentář:

Z těchto poznatků vyplývá, že dítě již na počátku školní docházky projevuje zájem o zapojování se do konverzací se svými spolužáky, zejména s těmi, které zná z mateřské školy. Na základě těchto zjištění se potvrzuje tvrzení Bednářové a Šmardové, že sociální vyspělost hraje důležitou roli při adaptaci na školní prostředí. Děti, které se zapojují dobrovolně do konverzací s ostatními, jsou pravděpodobně dostatečně sociálně zralé. Zároveň je klíčové, aby pro děti bylo školní prostředí bezpečné a přátelské, což podporuje jejich ochotu navazovat nové vztahy a komunikovat. Každopádně mě překvapuje, že někteří rodiče, nemají ponětí o tom, jak se jejich dítě ve třídě zapojuje do konverzací. Tento fakt signalizuje, že pravděpodobně neprojevují dostatečný zájem o to, jak se jejich dítě ve třídě cítí a jaké má vztahy se svými spolužáky. To dle mého názoru může mít vliv na jeho adaptaci v novém školním prostředí.

Položka č. 11 Domníváte se, že se dítě na počátku školní docházky dokáže samostatně rozhodovat?

Shoda: Učitelé i rodiče se shodli na tom, že dítě v počáteční fázi školní docházky není dostatečně zralé na to, aby se dokázalo zcela samostatně rozhodovat. Dále vyjadřují stejný

názor, že je dítě snadno ovlivnitelné kolektivem a že obvykle není schopné jasně formulovat své rozhodnutí samo o sobě.

Odlíšnost: Někteří respondenti z řad rodičů si stojí za tím, že je jejich dítě natolik uvědomělé, že se dokáže bez zábran samostatně rozhodovat a učinit si vlastní názor. Toto tvrzení je v rozporu s učiteli, kteří argumentují, že dítě na počátku školní docházky projevuje obavy a není schopné myslet samo za sebe.

Vágnerová (1997) zmiňuje, že pro zdárný přechod dítěte do role školáka je důležité, aby se naučilo rozhodovat samostatně a nést odpovědnost za své rozhodnutí. Tato schopnost je podstatná pro jeho rozvoj a adaptaci v novém školním prostředí.

Komentář:

Z těchto zjištěných informací vyplývá, že učitelé i někteří rodiče se shodují v tom, že dítě na začátku školní docházky ještě není dostatečně zralé na to, aby se dokázalo samostatně rozhodovat a že je tato schopnost ještě ve vývoji. Toto tvrzení je v rozporu s tvrzením Vágnerové, která vyzdvihuje důležitost této schopnosti pro zdařilý přechod do role školáka. Překvapivé je, že někteří rodiče si stojí za tím, že jejich dítě je natolik uvědomělé, že se dokáže rozhodovat zcela samostatně, což se neshoduje s názory učitelů ve školním prostředí. Domnívám se, že z toho plyne, že prostředí a zkušenost může hrát důležitou roli v tom, zda se dítě dokáže samostatně rozhodovat, a to zejména v počáteční fázi jeho vývoje. Ukazuje se, že i přesto, že se dítě doma může cítit komfortně při rozhodování, ve školním prostředí se to může projevat jinak a složitěji kvůli novému kolektivu a prostředí.

Položka č. 12 Domníváte se, že dítě na počátku školní docházky dokáže nabídnout pomoc ostatním spolužákům?

Shoda: Učitelé i rodiče tvrdí, že správné vedení a rodinná výchova je klíčová, zda je dítě schopné nabídnout pomoc svým spolužákům. Oba respondenti si uvědomují, že empatie hraje důležitou roli v tom, zda se dítě dokáže vcítit a porozumět emocím ostatních. Dítě, které je naučeno pomáhat druhým, projevuje tuto schopnost i ve školním prostředí. Všichni respondenti odpovídají, že dítě již na počátku školní docházky s radostí nabízí svoji pomocnou ruku svým spolužákům.

Odlíšnost: V tomto konkrétním případě jsem nenalezla výraznou rozdílnost v odpovědích mezi učiteli a rodiči.

Dle Vágnerové a Lisé (2021) ve školním věku dochází k postupnému zlepšování schopnosti dětí dokázat porozumět emocím jiných lidí. To zároveň rozvíjí schopnost pracovat s empatií, která napomáhá tomu, aby děti dokázaly hlouběji porozumět pocitům ostatních. Empatie umožňuje dítěti vcítit se do emocionálního prožívání někoho jiného. Dle Bednářové, Šmardové (2010) dítě, které je emočně a sociálně vyspělé, tak ochotně nabízí pomoc svým spolužákům s radostí a dávají najevo potěšení, když vidí, že ostatní děti jsou šťastné.

Komentář:

Z těchto zjištěných informací vyplývá, že empatie hraje důležitou roli v tom, zda dítě dokáže na začátku školní docházky nabídnout pomoc ostatním. Domnívám se, že tato schopnost je také podporována správným vedením a rodinnou výchovou. Sociální dovednosti v rodině a důraz na empatii přispívá k tomu, že je dítě vedeno pomáhat ostatním a projevovat tuto schopnost i v novém školním prostředí. Velmi mile mě překvapilo, že z odpovědí obou skupin respondentů vyplývá, že jsou děti empatické, sociálně zralé a správně vedené. To vede k tomu, že s ochotou nabízejí pomoc ostatním a radostně reagují na štěstí svých spolužáků.

Položka č. 13 Domníváte se, že dítě již na počátku školní docházky umí vyjádřit svůj vlastní názor?

Shoda: Někteří učitelé pozorují, že dítě, které není nesmělé, je schopné vyjádřit svůj názor, což se shoduje s odpověďmi rodičů, kteří argumentují, že jejich dítě nemá s projevováním vlastního názoru problém a rádo si ho také prosadí.

Odlišnost: Většina respondentů ze strany učitelů tvrdí, že na začátku školní docházky má většina dětí obavy vyjádřit svůj vlastní názor, ale tento strach se časem zlepšuje. Také zdůrazňují, že je potřeba vést děti k tomu, aby svůj názor dokázaly vyjádřit. Na druhou stranu většina rodičů předpokládá, že jejich dítě nemá problém s vyjadřováním vlastního názoru, že ho vyjadřuje pravidelně a nebojí se sdělit i svůj nesouhlas. Dokonce věří, že dítě má svoji hlavu a nenechá se ovlivnit ostatními.

Vágnerová (2000) ve své literatuře uvádí, že dítě, které je připravené na zahájení školní docházky by mělo dokázat dodržovat určitá pravidla, zvládat roli žáka, mít osvojené základní komunikační dovednosti a dokázat vyjádřit svůj vlastní názor.

Komentář:

Z těchto zjištěných informací můžeme vyvodit, že to, jestli dítě na počátku školní docházky dokáže vyjádřit svůj vlastní názor může záležet na jeho osobnosti a prostředí. I přesto,

že si rodiče myslí, že jejich dítě nemá problém s vyjadřováním vlastního názoru, učitelé často pozorují, že s tím děti mají problém a potřebují čas k tomu, aby se dokázaly adaptovat na nové školní prostředí. Dle tvrzení Vágnerové, dítě, které je připravené na povinnou školní docházku je schopné vyjadřovat svůj vlastní názor. Kdežto učitelé tvrdí, že je tato schopnost omezena převážně na začátku školní docházky. Domnívám se, že dle odpovědí učitelů je dost pravděpodobné, že dítě se postupně na nové školní prostředí adaptuje a začne lépe vyjadřovat své názory a myšlenky. Z toho vyplývá, že v praxi může být tento proces složitější, než se zdá a vyžaduje to dostatek času a trpělivost ze strany dospělých. Každopádně se správnou podporou a přijatelným prostředím se dítě dokáže postupně adaptovat a tím pádem i vyjadřovat své vlastní názory.

Položka č. 14 Domníváte se, že dítě na počátku školní docházky umí dodržovat pravidla a přizpůsobit se jim?

Shoda: Někteří učitelé tvrdí, že tato schopnost záleží na poctivosti dodržování pravidel z mateřské školy a na rodinných zvycích. Toto tvrzení je v souladu s odpověďmi rodičů, kteří vyzdvihují, že dítě doma vychovávají k dodržování pravidel a že je na dodržování určitých pravidel zvyklé již z mateřské školy.

Odlišnost: Většina učitelů odpovídá, že děti mají na počátku školní docházky značné problémy s dodržováním určitých pravidel. Nejčastěji zmiňují, že dítě je seznámeno s danými pravidly, ale musí se je naučit praktikovat. Dále zdůrazňují, že je to proces, který potřebuje čas, trpělivost a nepřetržitou práci, ale že postupně se děti naučí tato pravidla dodržovat a respektovat je.

Dle Vágnerové (2012) mateřská škola předává dítěti zkušenosti, které mu napomáhají k tomu, aby byl jeho nástup do první třídy jednodušší. To je také spojeno s tím, že se dítě musí již v mateřské škole adaptovat na určitá pravidla a naučit se je dodržovat. Dále Bednářová, Šmardová (2010) uvádí, že dítě, které vstupuje do první třídy musí dokázat dodržovat určitá pravidla a přizpůsobit se jim.

Komentář:

Z těchto zjištěných informací vyplývá, že učitelé a rodiče mají odlišný názor na dodržování pravidel u dětí na počátku školní docházky. Rodiče zdůrazňují, že jejich dítě již na počátku školní docházky dokáže bez problému dodržovat určitá pravidla a respektovat je, což je v souladu s odbornou literaturou. Naopak učitelé tvrdí, že dítě potřebuje čas a trpělivost k naučení daných pravidel a jejich dodržování. Vágnerová vyzdvihuje, že mateřská škola hraje

důležitou roli při dodržování pravidel a předávání dovedností, což souhlasí s odpověďmi respondentů. Zatímco odborná literatura a rodiče tvrdí, že dítě je schopné hned ze startu dodržovat jasná pravidla, učitelé dle svých zkušeností tohle tvrzení vyvracejí a zdůrazňují, že tento proces není vždy tak hladký, okamžitý a vyžaduje to čas a trpělivost. Domnívám se, že dle odpovědí učitelů může být v praxi tato situace složitější, než jak ji vnímají rodiče a naznačuje to i odborná literatura. Tato schopnost dítěte se také může lišit v různých prostředích nebo je také možné, že rodiče opět přeceňují schopnosti svého dítěte a nemají úplně jasný obraz o tom, jak se dítě adaptuje a vyvíjí ve školním prostředí.

Položka č. 15 Domníváte se, že si dítě uvědomuje, že agresivita a násilí není správná možnost při řešení situace?

Shoda: Někteří učitelé a většina rodičů se shodují v tom názoru, že dítě si uvědomuje, že použití agresivity a násilí není správná možnost při řešení situace, protože je k tomu vedené z domu a z mateřské školy.

Odlišnost: Většina učitelů vytýká, že i přesto, že si děti uvědomují, že agresivita a násilí není vhodným řešením problému, tak ne vždycky se podle toho také chovají. Často nedokážou své emoce kontrolovat, ovládat a často využijí agresi, či násilí. Učitelé také zmiňují, že dokonce i někteří rodiče děti vedou k tomu, aby si nenechaly všechno líbit, přičemž nevědomě děti podporují v agresivitě a násilí. Tvrdí také, že je to opravdu velmi individuální. Naopak všichni rodiče odpovídají, že si jsou zcela jisti, že jejich dítě agresi a násilí nikdy ve škole nepoužívá.

Podle Jucovičové a Žáčkové (1999) by se dítě, které nastupuje do první třídy nemělo projevovat agresivně a jeho výbuchy v podobě breku a křiku by se měly vyskytovat minimálně. Také Beaumatin (2003) uvádí, že dítě, které má v rodině špatné zkušenosti tak z toho důvodu může být jeho chování nežádoucí a vedoucí k agresivitě. Dle Bednářové a Šmardové (2010) jsou mezi jednotlivými dětmi velké a individuální rozdíly a tvrdí že ve škole může být i dítě, které své chování nedokáže ovládat a může se projevovat agresivně v různých situacích.

Komentář:

Z těchto zjištěných informací vyplývá, že i přes tvrzení některých odborných zdrojů, které říkají, že dítě by se již na počátku školní docházky nemělo projevovat agresivně a násilně, se situace v praxi může projevovat jinak. Překvapuje mě rozdílnost odpovědí mezi učiteli a rodiči, což ukazuje, že rodiče mohou vnímat odlišně chování svých dětí doma oproti jejich chování ve škole. Je důležité myslet na to, že dítě může mít z domova různé zkušenosti, což

také může ovlivňovat jeho chování a ve škole se může projevovat násilně a agresivně. Domnívám se, že je opravdu důležité přistupovat ke každému žákovi individuálně a snažit se respektovat jeho osobní zkušenosti. Realita ve škole může být často také odlišná od představ, které mají rodiče a je důležité, aby si rodiče dokázali uvědomit, že se jejich dítě může chovat jinak ve školním prostředí než doma.

Položka č. 16 Domníváte se, že si dítě uvědomuje své chování a dokáže přijmout jeho následek, již na počátku školní docházky?

Shoda: Učitelé i rodiče se shodují v tom názoru, že dítě si dokáže uvědomovat své chování a přijímat za ně následky, pokud je k tomu vedené i v rodinném prostředí. Stejný názor na to mají i rodiče, kteří tvrdí, že jejich dítě v tomto ohledu problematické není, neboť je od malička vedené k tomu, že každý čin má svůj následek.

Odlišnost: Učitelé často zdůrazňují, že i přesto, že si většina dětí uvědomuje, že jejich chování je nesprávné, nedokážou plně přijímat a pochopit následky svých činů. Například nemohou pochopit, proč je kopnutí svého spolužáka takový problém a proč je nutné za to nést odpovědnost. Tyto názory se však liší s odpověďmi rodičů, kteří tvrdí, že jejich dítě je vždy schopné přijmout následky svého chování.

Klindová a Rybárová (1972) ve své literatuře uvádí, že škola je pro dítě úplně nové prostředí, které s sebou přináší také nová pravidla. Pokud dítě tato pravidla nedodrží, může se setkat s následným trestem, se kterým se mnoho žáků dosud neseťkalo a je to pro ně zcela nová zkušenost.

Komentář:

Z těchto informací můžeme vyvodit, že dítě, které se dosud neseťkalo s trestem za nedodržování pravidel, má často ve škole problémy porozumět následkům za své chování. Jsou zde jisté rozpory v názorech mezi učiteli a rodiči. Domnívám se, že je to z toho důvodu, že je mezi těmito dvěma stranami nedostatečná komunikace. Mezi tím, co rodiče si myslí, že jejich dítě dokáže přijímat následky svých činů, učitelé na to mají jiný pohled. Což naznačuje, že skutečnost ve škole může být úplně jiná, než si rodiče myslí. Dle tvrzení Klindové a Rybárové se děti před povinnou školní docházkou nemusely setkat s těmito situacemi a z toho důvodu nemají přijatelnou zkušenost k pochopení významu následků za své činy. Myslím si, že rodiče mohou mít odlišný pohled na tuto situaci než učitelé z toho důvodu, že vycházejí z vlastních zkušeností z domácího prostředí, avšak dítě ve školním prostředí může vystupovat značně

jinak. Z toho důvodu může dojít k nedorozumění mezi očekáváním rodičů a realitou, se kterou se učitelé ve škole setkávají.

Položka č. 17 Domníváte se, že dítě na počátku školní docházky respektuje rozhodnutí druhých lidí?

Shoda: Několik učitelů a většina rodičů se shodují v tom názoru, že dítě je mnohem více ochotné respektovat rozhodnutí dospělé osoby než rozhodnutí svých spolužáků.

Odlišnost: Učitelé často zdůrazňují, že většina dětí má potřebu si svůj názor za každou cenu prosadit a obvykle se postaví proti ostatním dětem, což se neshoduje s odpověďmi rodičů. Ti se domnívají, že dítě dokáže respektovat rozhodnutí druhých lidí, protože je pro dítě ohleduplnost velmi důležitá. Rodiče také tvrdí, že své dítě vedou k tomu, aby dokázalo respektovat druhé a považovalo jejich rozhodnutí za důležité.

Vágnerová a Lisá (2021) tvrdí, že dítě na počátku školní docházky dokáže pochopit pohledy ostatních lidí a také jejich různorodé názory. Také zdůrazňují, že respektování rozhodnutí druhých lidí a chápání jejich pohledů jsou důležité pro rozvoj sociálních dovedností u dítěte na počátku školní docházky. Bednářová a Šmardová (2010) ve své literatuře uvádí, že dítě, které je emočně a sociálně zralé, je schopné respektovat rozhodnutí druhých, ale v případě nutnosti si dokáže prosadit svůj vlastní názor.

Komentář:

Z těchto zjištěných informací můžeme vyvodit, že opravdu většina dětí má na počátku školní docházky problémy s respektováním rozhodnutí druhých lidí. Rodiče tvrdí, že jejich dítě dokáže respektovat rozhodnutí druhých, avšak to se dle odpovědí rodičů ve školním prostředí jeví zcela jinak. Domnívám se, že je rozdíl v chování dítěte v domácím prostředí a ve škole. Dítě, které nedokáže respektovat rozhodnutí druhých lidí je dle odborné literatury sociálně nevyspělé. Já se domnívám, že na počátku školní docházky jde s tímto problémem pracovat a že s postupem času a se správnou podporou ze strany rodičů se tato schopnost může určitě zlepšit. Myslím, že je klíčové, aby rodiče dítěti věnovali větší pozornost, podporovali ho v jeho emočním a sociálním rozvoji a vedli ho k tomu, aby bylo více ohleduplné k ostatním.

Položka č. 18 Domníváte se, že je dítě schopné se chovat zodpovědně, již na počátku školní docházky?

Shoda: Někteří učitelé zmiňují, že se dítě dokáže chovat zodpovědně, pokud je k tomuto chování vedené již od malička. Toto tvrzení nám potvrzují rodiče, kteří tvrdí, že již od útlého věku dítě učí, aby se chovalo zodpovědně.

Odlíšnost: Učitelé velmi často zmiňují, že dítě na počátku školní docházky, není ještě dostatečně zralé na to, aby se dokázalo chovat zodpovědně. Převážně během přestávky potřebují mít děti dohled od dospělého, protože jejich chování obvykle není považované za zodpovědné. Naopak všichni rodiče tvrdí, že se jejich dítě umí ve škole chovat zodpovědně a jsou přesvědčeni o tom, že se tak i chová.

Langmeier a Krejčířová (2006) ve své literatuře uvádí, že dítě, které již nastupuje do první třídy, rozumí správnému chování a pokud je potřeba, dokáže potlačit své vlastní zájmy. Školák také začíná chápat základy mravních norem a hodnot a umí se podle nich také chovat ve školním prostředí. Uvědomuje si, co je přijatelné a nepřijatelné a co je povoleno a zakázáno.

Komentář:

Z těchto zjištěných informací vyplývá, že i když nám odborná literatura říká, že dítě by se již na počátku školní docházky mělo chovat zodpovědně, dle odpovědí učitelů se to jeví v praxi zcela jinak. Tvrdí, že děti často potřebují dohled od dospělé osoby a že jejich chování nepovažují vždy za zodpovědné. Domnívám se, že pokud je dítě již od útlého věku vedeno k tomu, aby se chovalo zodpovědně, tuto schopnost dokáže vykonávat i ve školním prostředí. I přesto, že rodiče věří, že se jejich dítě ve škole dokáže chovat zodpovědně, může se jednat o rozdílné vnímání mezi domácím a školním prostředím. Z toho plyne, že je opravdu klíčové, aby rodiče i učitelé kladli větší důraz na zodpovědné chování dětí jak ve škole, tak doma. Větší dohled dospělých v mladším věku dětí může přispět k tomu, aby byly děti více zodpovědné.

Položka č. 19 Domníváte se, že je dítě na počátku školní docházky dostatečně motivované ze strany rodičů?

Shoda: Někteří učitelé zdůrazňují, že je tato otázka velmi individuální a že jsou ve škole i děti, které jsou ze strany rodičů dostatečně motivované. Tito rodiče projevují o své dítě zájem, spolupracují s učitelem a dochází tak k výborné spolupráci. To se shoduje s názory rodičů, kteří tvrdí, že své dítě dostatečně motivují ve všech směrech.

Odlíšnost: Někteří učitelé pozorují, že většina rodičů nedostatečně motivuje své děti k zájmu o vzdělání. Jsou zde i rodiče, kteří ve svém dítěti vzbuzují obavy ohledně školy tím, že říkají věty typu „však si s tebou už ve škole poradí“. Učitelé si také všímají toho, že rodiče často svému dítěti ustupují, a pokud odmítá jít do školy, nechají ho doma. Naopak rodiče tvrdí, že své dítě dostatečně motivují a jejich přístup je účinný a správný.

Klégrová (2023) ve své literatuře uvádí, že pro dítě jsou počátky povinné školní docházky obzvláště těžké a je klíčové, aby ho rodiče v této fázi dostatečně motivovali a podporovali. Pokud tomu tak není, mohou se objevit různorodé problémy.

Komentář:

Z těchto zjištěných informací vyplývá, že je rozdíl mezi tím, jak vnímají rodiče svůj přístup k motivaci dítěte a jak ho vnímají učitelé. Zatímco rodiče si myslí, že své dítě motivují dostatečně a správně, někteří učitelé na to mají odlišný názor. Ti si všímají toho, že většina rodičů nedostatečně podporuje zájem dítěte o školu. Velmi mne překvapilo, co učitelé sdělují ve svých odpovědích ohledně motivace rodičů. Očekávala jsem, že se budou převážně zmiňovat o pozitivním přístupu rodičů k motivaci svých dětí. Domnívám se, že je velmi důležité, aby se rodiče zamysleli nad svým přístupem, zda opravdu své dítě dostatečně motivují. Zda je jejich přístup správný, zejména na počátku školní docházky, dle tvrzení Klégrové. Pokud tomu tak není, může to mít negativní dopad na adaptaci žáka na počátku školní docházky, na jeho výkony ve škole a na jeho celkový zájem o vzdělání.

Položka č. 20 Domníváte se, že spolupráce rodiny a školy by měla být na začátku adaptace žáka intenzivnější?

Shoda: Učitelé i rodiče zdůrazňují, že spolupráce na začátku školní docházky dítěte je velmi důležitá. Současně se shodují v tom, že pokud nastane problém je nezbytné ho začít řešit společně. Učitel o problému rodiče informuje a poté společně usilují o nalezení nejvhodnějšího řešení.

Odlíšnost: Učitelé často zmiňují, že je potřeba, aby spolupráce mezi školou a rodiči byla mnohem intenzivnější. Tvrdí, že rodiče by se měli více zapojovat do školních příprav svých dětí a zároveň nespoléhat na to, že učitel zvládne všechno sám. Také zdůrazňují, že rodiče musí učitelovi více důvěřovat, protože v jeho zájmu je žáky vzdělávat, ne jim ubližovat. Také musí pochopit, že rodina a škola si jdou za stejným cílem. Pedagogové často poukazují na to, že rodiče nemají na dítě dostatek času, což se opět negativně projevuje ve spolupráci rodiny a školy. Naopak rodiče velmi často tvrdí, že intenzivnější spolupráce rodiny a školy není nutná.

Čapek (2013) tvrdí, že aby byla komunikace mezi rodiči a školou kvalitní, je nezbytné, aby pedagogové rodičům poskytovali příležitost ke spolupráci. Důležité je rodičům sdělovat veškeré informace a dávat jim dostatečně najevo, že škola a rodina jsou jeden tým.

Komentář:

Z těchto uvedených informací vyplývá, že učitelé a rodiče se shodují v tom názoru, že vzájemná spolupráce na počátku školní docházky je důležitá a že je nezbytné případné problémy řešit společně. Tohle tvrzení se shoduje s Čapkou, který zdůrazňuje, že je nutné rodičům poskytnout možnost pro účinnou spolupráci s pedagogy. Učitelé často zmiňují, že jim rodiče dostatečně nedůvěřují. Také, že je potřeba, aby se rodiče aktivněji zapojovali do školních příprav svých dětí. Domnívám se, že i přesto, že se učitelé shodují s Čapkou ohledně kvalitní komunikace mezi rodinou a školou, ze strany rodičů nemusí být dostatečný zájem o spolupráci a aktivní zapojení. Takle odlišnost v názorech poukazuje na to, že rodiče by se měli více angažovat, spolupracovat a snažit se učiteli více důvěřovat. Takový postup by mohl vést ke zlepšení vztahů mezi školou a rodiči a předcházet nežádoucím komplikacím.

5.1 Shrnutí a diskuse výzkumného šetření

Z výzkumu vyplývá, že rodiče pohlížejí na své dítě příliš pozitivně a často přeceňují jeho schopnosti a dovednosti ve srovnání s názory učitelů. Tyto rozdílné pohledy ve vnímání mohou vést ke zbytečnému nedorozumění a nejasným představám o vystupování dítěte v novém školním prostředí. Často je také zmíněno, že rodiče nejeví dostatečný zájem o průběh školního vzdělávání dítěte a málo se zapojují do komunikace s učiteli. Proto je nutné, aby komunikace mezi rodiči a učiteli byla zlepšena. To by vedlo k lepšímu porozumění a sdílení informací o skutečném chování a výkonnosti dítěte ve škole. Komunikace by měla být otevřená a průběžná, což by mohlo zabránit odlišnému pohledu ohledně chování dítěte ve školním prostředí. Dalším důležitým bodem je, aby rodiče byli více aktivní, účastnili se různých školních akcí a pozorovali chování svého dítěte ve škole. Ne všichni žáci prvního ročníku základní školy dosahují stanovených cílů obsažených v RVP PV. Pobytem v mateřské škole by děti měly nabýt klíčových kompetencí, které jsou potřebné pro zvládnutí prvních ročníků, ale ne u všech tomu tak je. Z toho důvodu mají učitelé mnohem větší zátěž, než se na první pohled může zdát. Pokud někteří žáci nejsou těmito kompetencemi dostatečně vybaveni, učitelé musí vynaložit úsilí, aby je pomohli rozvíjet. Dle odpovědí je zjevné, že mateřská škola hraje klíčovou roli při přípravě dětí na vstup do povinné školní docházky. Z toho plyne, že výběr

vhodné mateřské školy může mít podstatný vliv na to, jaké klíčové kompetence dítě získá a jak dobře bude připravené na vstup do první třídy. Proto je vhodné věnovat pozornost výběru mateřské školy již předtím, než do ní dítě začne docházet. Díky tomu lze poznat přístup učitelů k dětem a jejich předškolnímu vzdělávání, což může mít vliv na další vývoj dítěte a jeho adaptaci na školní prostředí.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo zkoumat, jak učitelé a rodiče hodnotí a vnímají adaptaci dítěte na nové školní prostředí. Věnovali jsme pozornost tomu, jak děti zvládají klíčové kompetence, které jsou podstatné pro úspěšný vstup do první třídy po dokončení předškolního vzdělávání.

V teoretické části jsme v první kapitole upřeli pozornost na počátky školního vzdělávání dítěte. Tato část se orientuje na různé role, jako jsou role žáka, učitele, spolužáků, rodičů, sourozenců a rovněž na spolupráci mezi rodinou a školou. Druhá kapitola byla zaměřená na předškolní vzdělání, která obsahuje klíčové kompetence potřebné pro úspěšnou adaptaci v první třídě. Zabývá se také důležitostí mateřské školy a rolí učitelek v tomto prostředí. Poslední kapitola věnovala pozornost školní zralosti a připravenosti, která zahrnovala tělesný a zdravotní stav, kognitivní funkce, pracovní zralost a v poslední řadě emoční a sociální zralost.

V empirické části jsme pomocí kvalitativně orientovaného pedagogického výzkumu zjišťovali, jak učitelé a rodiče hodnotí a vnímají adaptaci dítěte na nové školní prostředí z hlediska stanovených klíčových kompetencí z RVP PV. Využili jsme pro sběr dat metodu online dotazníku, abychom získali informace od učitelů, kteří mají zkušenosti s výukou v první třídě, a od rodičů dětí navštěvujících tento ročník. Výsledky jsme rozebírali porovnáním odpovědí učitelů a rodičů a zároveň jsme zdůraznili shody a odlišnosti v jejich názorech. Dále jsme reflektovali přístupy z hlediska odborné literatury a zamýšleli se nad zjištěním. V závěru empirické části jsme realizovali shrnutí výzkumného šetření a navrhli doporučení pro zlepšení komunikace mezi učiteli a rodiči, aktivní zapojení rodičů do školních akcí, sledování chování dítěte ve škole a výběr vhodné mateřské školy, aby se zlepšila úspěšnost adaptace dítěte v první třídě.

Diplomová práce představuje klíčový přínos jak pro mou vlastní profesní kariéru jako budoucího učitele prvního stupně, tak pro rodiče budoucích prvňáčků i pedagogickou praxi obecně. Z výzkumu vyplývá, že odlišné vnímání schopností dětí mezi učiteli a rodiči může směřovat k nedorozuměním a nejasnostem, které se týkají adaptace dítěte na školní prostředí. Průběžná a pečlivá komunikace mezi učiteli a rodiči je podstatná pro lepší dorozumění potřebám dítěte a sdílení informací o jeho vývoji ve školním prostředí. Také je klíčové, aby se rodiče aktivně zapojovali do školního života a měli zájem o průběh vzdělávání svého dítěte. Mateřská škola hraje důležitou roli při přípravě dětí na vstup do první třídy, tudíž je klíčové zaměřit se na výběr této instituce. Diplomová práce podává celkový pohled na tyto problémy a

poskytuje doporučení pro zlepšení komunikace mezi učiteli a rodiči, což může přispívat k účinnější přípravě dětí na vstup do školního prostředí a může podpořit jejich celkový rozvoj v průběhu jejich školní docházky.

Seznam použité literatury

BEAUMATIN, A. *Vztahy mezi dětmi*. In: SULOVA, Lenka., CHANTAL, Zaouche-Gaudron. *Předškolní dítě a jeho svět*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0752-2.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a ŠMARDOVÁ, Vlasta. *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. Moderní metodika pro rodiče a učitele. Brno: Computer Press, 2010. ISBN 978-80-251-2569-4.

BENÍŠKOVÁ, Tereza. *První třídou bez pláče*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1906-1.

BRUMARIU, Laura E.; KERNS, Kathryn A. *Parent-child attachment in early and middle childhood*. *The Wiley-Blackwell Handbook of Childhood Social Development*, 2022. ISBN 9781119678984

ČAČKA, Otto. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. 1. vyd. Brno: Nakladatel Jan Šabata, 2000. ISBN 80-723-9060-0.

ČAPEK, Robert. *Učitel a rodič: spolupráce, třídní schůzka, komunikace*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4640-1.

DAVYDOV, Vasilij Vasil'jevič, PETROVSKIJ, Artur Vladimirovič (ed.). *Vozrastnaja i pedagogičeskaja psihologija: ... dlja studentov pedagogičeskich institutov*. 2. ispr. i dopol. izd. Moskva: Prosveščeniye, 1979.

DYTRTOVÁ, Radmila a KRHUTOVÁ, Marie. *Učitel: příprava na profesi*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2863-6.

JŮVA, Vladimír. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-85931-95-8.

KLÉGROVÁ, Jarmila. *Máme doma prvňáčka*. Praha: Mladá fronta, 2003. *Žijeme s dětmi*. ISBN 80-204-1020-1.

KLINDOVÁ, Ľuboslava a RYBÁROVÁ, Eva. *Vývinová psychológia: učebnica pre 3. ročník pedagogických škôl*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1972.

KOHOUTEK, Rudolf. *Diagnostika připravenosti dětí pro školní docházku*. Pedagogická orientace, 2006, roč. 2006, č. 2., ISSN 1211-4669.

KREISLOVÁ, Zdenka. *Krok za krokem 1. třídou: školní zralost, spolupráce s rodiči, učíme se číst a psát, nápady pro celý rok*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2038-8.

KREJČOVÁ, V., KARGELOVÁ, J. *Vzdělávací program Začít spolu*. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-695-0.

LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0.

- MATĚJČEK, Zdeněk. Co děti nejvíc potřebují. Vyd. 3. Rádci pro rodiče a vychovatele. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-853-8.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-83-6.
- NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2005. ISBN 8024707381.
- PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. Pedagogický slovník. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.
- ROSEMARY, S. L. Mills. DUCK, Steve. *The developmental psychology of personal relationships*. John Wiley, 2000. ISBN 9780471998808
- ŘÍČAN, Pavel a KREJČÍŘOVÁ, Dana. Dětská klinická psychologie. Vyd. 3., přeprac. a dopl. Praha: Grada, 1997. ISBN 80-7169-512-2.
- ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie]*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2006, c2004. ISBN 80-7367-124-7.
- SPOCK, Benjamin a ROTHENBERG, Michael B. Vy a vaše dítě. Praha: Victoria Publishing, 1992. ISBN 80-85605-25-2.
- ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. Přehled vývojové psychologie. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-2141-4.
- ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. Přehled vývojové psychologie. 3., upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2433-0.
- ŠOLCOVÁ, Iva. *Vývoj resilience v dětství a dospělosti*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2009. ISBN 9788024729473.
- ŠTECH, Stanislav. *Komunikace rodičů a učitelů - hledání dialogu*. In: *Rádce učitele*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství dr. Josef Raabe, 2000. ISBN 80-86307-06-9.
- ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 9788024618203.
- VÁGNEROVÁ, Marie a LISÁ, Lidka. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4961-0
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie školního dítěte*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-487-X.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.
- Vstup do školy*. Školní zralost. Praha: Raabe, c2012. ISBN 978-80-87553-53-4.
- ZELINKOVÁ, Olga. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program: [nástroje pro prevenci, nápravu a integraci]*. Pedagogická praxe. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-544-x.

Online zdroje

MŠMT. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* [online]. 2021 [cit.2023-1-9]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56051/>

Odborný článek: Jak rozvíjet zrakové vnímání v přípravné třídě. Metodický portál / Odborné články [online]. [cit.2023-12.10]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/15719/JAK-ROZVIJET-ZRAKOVE-VNIMANI-V-PRIPRAVNE-TRIDE.html>

Odborný článek: Jak učit děti orientovat se v prostoru. Metodický portál / Odborné články [online]. [cit.2023-9-11]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/p/477/JAK-UCIT-DETI-ORIENTOvat-SE-V-PROSTORU.html>

Odborný článek: Klíčové kompetence a jejich úloha v předškolním vzdělání. Metodický portál / Odborné články [online]. [cit.2023-11-12]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/p/158/KLICOVE-KOMPETENCE-A-JEJICH-ULOHA-V-PREDSKOLNIM-VZDELAVANI.html>

Sluchové rozlišování: co předškolní dítě slyší a neslyší [online]. [cit.2023-7-10]. Dostupné z: <https://www.uceni-v-pohode.cz/sluchove-rozlisovani-2/>

Seznam příloh

Příloha 1 Systém cílů předškolního vzdělávání (RVP PV, 2021)

